

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU UN MĀKSLINIEKU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1946. G.

11. JANVĀRĪ

NR. 2 (52)

Mūsu intelīģences sabiedriskais pienākums

Sakarā ar Augstākās Padomes vēlēšanām, visa milzīgā daudzānciju padomju tauta pacēlusies lielā politiskā aktīvitātē. Miljoniem ļaužu piedalās vēlēšanu sagatavošanas kampaņā, labākie, pašizliedzīgākie strādnieki, zemnieki, kalpotāji strādā dažādās vēlēšanu komisijās un par agitatoriem, noskaidrodami padomju darba laudim viņu tiesības, uzdevumus, padomju iekārtas drošo pamatu — Staļina Konstitūciju, paceldami darba ļaužu miljonus uz vēl augstāka politiski morālā apzinīguma līmeņa. Augstākā varas organa izvēlēšana Padomju valstī nav kails politisks akts, bet gan visu tautas spēku mobilizācija jauniem gigantiskiem uzdevumiem PSRS rūpniecībā, lauksaimniecībā, kultūrā un pašu cilvēku savstarpējās attiecībās, ir pacelšanās jaunā sociālistiskās sabiedrības attīstības pakāpē.

Tādēļ no šī lielā masu audzināšanas darba nedrīkst stāvēt nomaluš arī padomju intelīģence. Un viņa arī nestāv nomaluš. Padomju zinātnieki, inženieri, tehniķi, skolotāji, rakstnieki, mākslinieki aktīvi piedalās lielajā politiskajā darbā, jo padomju intelīģence ir pašas darba tautas intelīģence, tā ir dzimusi un augusi tautas masās, tautas sirdī, ir smēlusies spēku, dzīves gudrību un zināšanas tautas radītajā kultūrā, un tautai tā arī atdod sava talanta augļus. Padomju intelīģence nav atrauta no tautas, nav sveša tautai, tā ir tautas avangards cīņā par jaunu, sociālistisku bezšķiru sabiedrību. «Tā vairs nav vecā, sastingušā intelīģence, kas centās sevi nostatīt pāri šķirām, bet īstenībā savā vairākumā kalpoja muižniekiem un kapitālistiem. Mūsu padomju intelīģence ir pilnīgi jauna intelīģence, kas visām saknēm saistīta ar strādnieku šķiru un zemniecību», aizrādīja biedrs Staļins jau 1936. gada novembrī, runājot par PSRS Konstitūcijas projektu.

Buržuaziskajās valstīs, kur vara ir reakcionāro šķiru rokās, progresīvākā intelīģences daļa vienmēr cīnījies pret reakciju, ir bijusi un ir arvien vairāk vai mazāk revolūcionāra. Tādēļ, no otras puses, reakcija vienmēr centusies šo intelīģenci izolēt no tautas, ieslogot to cietumos, izsūtīt trimdā, vai arī saindējot tās garu ar visādām blēņu teorijām, ka zinātne, māksla stāv pāri šķirām, ārpus politikas, ka īstam zinātniekam jāmeklē tikai «tīrā, ārpus sabiedrības preišķībām stāvošā patiesība», ka māksliniekam jārada «tīrā māksla», t. i. māksla mākslai, utml. Padomju demokrātijā, kur nav

vairs reakcionāru, ekspluatatorisku šķiru, kur brīvie strādnieki un zemnieki visiem spēkiem cīnās par cilvēces progresu, intelīģence iet kopā ar savas tautas avangardu — boļševiku partiju. Te sakrīt intelīģences interese ar zemes politisko vadītāju interesēm, vēl vairāk — pati intelīģence rosīgi piedalās savas valsts politiskajā, saimnieciskajā un kultūrālajā vadībā.

Ir jau pareizi, ka buržuaziskā sabiedrībā māksla un zinātne, sekodama valdošo reakcionāru grupām, partijām un kliķēm, top «netīra», pārvēršas par viņu savtīgo, antidemokrātisko, reakcionāro un antinacionālo interešu paudēju un aizstāvi. Kas kalpo netīrai lietai, pats top netīrs. Un cik netīra bija, kaut vai, piemēram, buržuaziskās Latvijas reakcionāro partiju politika ar Ulmaņa aizsargiem un lielgrūtniekiem priekšgalā, to mēs visi zinām. Kas vēl šaubās — var iepazīties, jo publicēti pietiekami daudz materiālu. Padomju Savienībā, turpretim, stāvoklis ir gluži citāds. Reakcija, šķiru ekspluatācija te ir iznīcināta, strādnieki, zemnieki un intelīģence draudzīgā tautu saimē te cīnās par augstākiem cilvēces ideāliem, un boļševiku partija ir uzņēmusi sevi labāko, tīrāko no savas tautas. Tādēļ arī idejiski cēlākā padomju māksla, zinātne un rakstniecība ir tā, kas iet soli soli ar savas tautas avangardu un tā politiku.

Tā bija Padomju Savienība, par kuru Gorķijs rakstīja: «Ir zeme, kur visas strādnieku, zemnieku masas gribu un prātu ierosina un audzina valstiski nepieciešams darbs, kas reizē ir noderīgs katram strādājošam indivīdam un kur visa darbīgās enerģijas masa tiek iesaistīta daudzējādā darbā, radot jaunus dzīves apstākļus, t. i. — jaunu, sociālistisku kultūru, kur personības darbu kultūras labā visa darba ļaužu masa vērtē tik augstu, cik tā vēl nekad un nekur nav tikusi vērtēta, un kur šis vērtējums nemitīgi kāpina personības augšanu un tās darba heroismu.»

Patiesi, nav zemes, kur vēl tik augstu vērtētu rakstnieka, zinātnieka, mākslinieka darbu kā Padomju Savienībā. Cieņu un uzticību, kādu padomju darba ļaudis vēlti savai intelīģencei, šodien apbrīno visā pasaulē. Bet kādēļ tas tā? — Tādēļ, ka padomju intelīģence dziļi apzinās savus pienākumus pret tautu, ar dziļu patriotismu cīnās par savas tautas saimniecisko, kultūrālo un morālo labklājību.

Un šis padomju intelīģences ciešais un tiešais sakars ar tautu skaidri parādās arī šais lielajā pa-

domju sabiedrības dienās — gatavojoties Augstākās Padomes vēlēšanām.

Šai lielajā tautas politiskajā darbā, kurā svētīgā sēkla tālu iekrīt visdažādākajos tautas saimnieciskās, kultūrālās un morālās dzīves apjomos, arī latviešu progresīvā intelīģence veic lielu un atzīstamu darbu. Mūsu rakstnieki, mākslinieki, zinātnieki, mūsu tehniskā intelīģence darbojas vēlēšanu iecirkņos, agitpunktos, mūsu rakstnieku un mākslinieku brigādes izbrauc uz laukiem un provinces pilsētām, rakstnieki dod jaunus sacerējumus, kas, atsedzot sociālistiskās celtniecības varenās perspektīvas, ierosina tautu uz jauniem milzu darbiem. Un tauta novērtē savas intelīģences darbu. Par Augstākās Padomes deputātu kandidātiem blakus labākajiem strādnieku un zemnieku pārstāvjiem, blakus varonīgās boļševiku partijas pārstāvjiem ir izvirzīti rakstnieki Vilis Lācis un Frīcis Rokpelnis, dziedātāja Elfrīda Pakule, prof. Pauls Lejņš, skolotāja Bobrova-Ozola utt. Tauta viņiem uztic varenās padomju valsts augstāko vadību.

Bet ir mums vēl intelīģences apmindās arī malā stāvētāji, kas šaubās, baidās, sak', varbūt vēl var atgriezties kapitālisti ar veco, reakcionāro iekārtu, vai arī tādi, kas vienkārši baidās «nosmēret» «tīrās» mākslas un «tīrās» zinātnes priesteru rokas. Bet velti! Vecajam vairs nekad neatgriezties, jaunā dzīves straume neaturami veļas un velsies uz priekšu, izrauj un izraus sev arvienu jaunas un jaunas gultnes, bet krastā stāvētāji arvien vairāk un vairāk attālināsies no savas tautas, dažs labs, varbūt, pat iekritis tās aktīvo ienaidnieku apkampienos un lai tad nesūrojas par savu pelnīto likteni.

Turpretim mūsu rakstnieku, mākslinieku, zinātnieku lielais vairākums, kas ar tautu iet droši vienkopus visos tās lielajos pasākumos, no šīs tiesās sadarbības iegūs jaunu Anteja spēku, iegūs vēl auglīgāku domu, vēl dzīvāku tēlu, patiesāku tēlojumu, augs vēl lielākā lielumā un mūžam dzīvos savā tautā kā tās neredzēti diženā ceļa cirtēji.

Rakstnieka, mākslinieka, zinātnieka sabiedriskais pienākums ir īsi formulējams, bet ar ļoti plašu saturu: pateikt tautai vajadzīgo brīdī vajadzīgo vārdu. Šodien visvairāk vajadzīgais vārds — likt ikvienam apzināties tās tiesības un tos pienākumus, kurus dod lielā Staļina Konstitūcija padomju demokrātijas laudim.

JĀNIS KALNBERZIŅŠ, LK(b)P CK pirmais sekretārs, izvirzītais deputāta kandidāts PSRS Augstākās Padomes Savienības Padomei no 646. Rīgas pilsētas vēlēšanu apgabala.

DAUGAVAS DĒLS

Daugava, Daugava, māmuļa mana!
Līkst sirma ābele sūnainā kraujā.
Klīnīs dzird gadsimtu atbalsis skanam,
Vēji par cietēju tautu tur dzied.

Akmeņi stāsta par brīvības kaujām,
Asinis rūšē uz cietumu klona.
Nākotni nesdami tulznainā sauja,
Vīri ar Leņinu sirdī tur nāk.

Daugava — latviešu tautas likteņu lieciniece, sūru senatnes kauju, smagu gadsimtu cīņu, tautas daļu un teiksmu atbalsotāja, kvēlu jaunatnes ilgu un krāšņu ceļu auklētāja.

Daugavas krastos pagājusi arī latviešu tautas krietnākā dēla Jāņa Kalnberziņa bērība. Daugavas ūdeņi skalojuši viņa sirdi jaunības dienās, Daugavas vilnis viņu rūdījis vīra gados, uz dzimtajiem Daugavas krastiem tiekušās viņa domas no tālienes — revolūcijas un pilsoņkara liesmaino cīņu laikā.

Jānis Kalnberziņš ir īsts Daugavas dēls. Dzimis 1893. gadā, viņš jau kopš mazām dienām saaug ar upi. Plašie ūdeņi pavasaļos varenā strauvē lauzā uz jūru. Tie modina tieksmi izlauzt ceļu uz gaišāku plašumu, un vēlākos gados šī neapzinātā jaunības tieksme izkaldinās par visas dzīves uzdevumu — palīdzēt apspiestajai tautai lauzt ceļu uz brīvību, uz gaišu un saulainu nākamību.

Darbaļaužu ģimenē, kur dzimst Jānis Kalnberziņš, mātei ir liels bērnu pulks. Šodien tādas laimīgas mātes ir visas tautas godātas varones, bet tolaik tās bija klusas savu sūro un smago gaitu gājējas, un tik lielas bija viņu sirdis pacietības, izturības, mīlestības un uzpurēšanās spēkā, ka to varonībai salīdzināmus piemērus atradīsim varbūt vienīgi pēdējo bargo gadu vēsturē.

Kā tūkstoši latviešu darbaļaužu bērnu, Jānis Kalnberziņš jau 9 gadu vecumā par niecīgu algu graudā un grašos aiziet gana gaitās pie dižā saimnieka, kuram cieta dūre, nepārrēdzami tīrumi un liels lopu bars un kurū tauta klusībā dēvē par budzi. Tikai šādā ceļā mazais Jānis var nopelnīt sev maizes garozu ziemai, lai ietu pagasta skolā.

1905. gads zēna nojausmā ievēl pirmo sliedi, kas vēlāk izveidojas par skaidru un nelokāmu revolūcionāra ceļu.

Tāpat kā bērība, kad mazais ganiņš dzied uz akmeņa pāri Daugavai, arī pusaudža gadi saista zēnu pie upes. Zēns jau jūtas spēcīgs diezgan, lai ietu līdzī tēvam uz Daugavu lauzt no upes dibena smagās radzes, kurās iekrauj lielajā laivā un gan ar buru, gan ar ariem dzen uz Rīgu. Tas ir smags darbs, bet tas norūda muskuļus un kaldina cietu gribu, krūts ieelpo brīvāku gaisu, skaudrie upes vēji šalko apkārt, naktīs pietur laivu krastā, kur piearti plosti, te dzird drošāku vārdu par dzīves skarbo īstenību, tie ir savi ļaudis, melnā darba darītāji, to vidū ir viņa istā vieta.

Tad paveras pilsēta — plašā un trokšņu pilnā Rīgas osta. Uz daudziem gadiem tā kļūst par jaunekļa labāko dzīves skolu. Darbs te dažkārt ir vēl smagāks, bet tas jau ir īsts, vienotas gribas un centienu saliedēts strādnieku kolektīvs, te jau aug apzinīga un mērķtiecīga neatsnās iekārtas pārveidotāju kustība.

Drīz krietnais un enerģiskais puisis strādnieku vidū iegūst vispārēju cieņu, nāk tuvākā saskarē ar revolūcionāro strādniecības daļu, darbojas pagrīdes pulciņā un 1917. gada sākumā viņu uzņem komunistu partijas rindās.

(Turpinājums 2. lappusē)

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRĒTS

Par Latvijas PSR Nopelniem bagāta kultūras darbinieka goda nosaukuma piešķiršanu

JĀNIM JĒKABA D. GRESTEM

Par izcilie nopelniem kultūras darbā piešķirt Zemes bagātību pētīšanas institūta pie Latvijas PSR TKP vecākajam zinātniskam līdzstrādniekam un bibliotēkas pārzinim Jānim Jēkaba dēlam GRESTEM Latvijas PSR Nopelniem bagāta kultūras darbinieka goda nosaukumu.

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs Prof. Dr. A. Kirchenšteins

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija sekretārs K. Priēze

(Turpinājums no I. lapas pusē)

Kopš tā laika visa viņa dzīve, viss viņa darbs un sapņi pieder tautai, visus savus spēkus un spējas viņš ziedo cīņai, lai reiz ieceltu savu tautu saulītē.

1919. gadā, kad Latvijā nodibinās padomju vara, Jānis Kalnberziņš aktīvi piedalās jaunās Padomju republikas celtniecībā. Šajā darbā viņš cieši saaug ar visu Rīgas proletariātu un uz visiem laikiem saglabā cieņu un mīlestību tā vidū.

Kad 1919. gada maijā jauno Padomju Latviju buržuāzija un interventi noslīcina tautas asinis, Jānis Kalnberziņš kopā ar Rīgas strādniekiem aiziet kaujas ceļu. Brīvprātīgi viņš iestājas Sarkanajā Armijā un vairākus gadus piedalās varonīgajās cīņās pret interventi. Kara gaitās viņš pieredz sartos saulrietus dienvēdus, tumšas sala naktis bargos sniega laukos, kopā ar biedriem sildās pie čuguna krāsnīņas pašu karavīru darinātā bruņu vilcienā. Kaujās pie Orlas, kur Deņikins saņem izšķirīgu triecienu, Kalnberziņš komandē savu vienību un iegūst jaunu cīņas rūdījumu. Gan ierakumā, gan uz tačankas viņš plecu pie pleca cīnās kopā ar dažādu tautību revolūcijas sargiem; tiešā tuvībā un kaujas apstākļos, kad visdziļāk atsedzas katra cilvēka iekšējā būtība, viņš saredz īsteno tautu draudzību, atklāj vienāda likteņa līdziniekus un draugus dažādu tautību dēļos.

Kad ir satriekti jaunās padomju valsts ielencēji, ir beidzies pilsoņu karš, tad piepildās Jāņa Kalnberziņa senais sapnis — viņš iegūst iespēju turpināt savu izglītību. Trīs gadus viņš ar lielu dedzību mācās Komunistiskajā Universitātē Maskavā, apgūst revolūcionārā marksisma-lenīnisma teoriju, smēlas no bolševisma mācības bagātīgajiem apcirkiem. Šī mācība viņam kļūst par vadītāju zvaigzni. Tā sagatavo un norūda viņu grūtajam pagrīdes organizātoru un propagandistu darbam, kādu viņš sāk, kad pēc skolas beigšanas atkal atgriežas Latvijā, kur tajā laikā valda budžu un tautas nodevēju sociāldemokrātu kļūde, Rīgas osta ir tukša un klusa, Torņa ielā rindās nīkst bezdarbnieku bari, fabriku dūmeņi dzied, un posta rēgs gulst pār zemi un darba laudim.

Ar dzīvības briesmām Jānis Kalnberziņš pārklūst robežai un nodibina sakarus ar vietējām partijas pagrīdes organizācijām. Kā nelokāms staļinietis viņš veic masās lielu un auglīgu politisko un organizatorisko darbu, saliedējot Latvijas Komunistiskās bolševiku partijas biedru šūnas ciešā un spēcīgā vienībā. Krustām un šķērsām viņš izstaiģā visu latviešu zemi — ciemus, pilsētas un laukus, viņš ir gan mežos pie cirtējiem, gan ostas un rūpniecību strādnieku, gan zemes racēju vidū.

Gan sila biezokņos, gan jūrmalas kāpās, attālāk no satiksmes ceļiem, viņš organizē nelegālas sanāksmes, un ne vienu reizi vien viņa asā nojauta un pagrīdeska pie redze glāb viņu pašu un arī biedrus no iekrišanas. Viņam ir apbrīnojama atmiņa, — un ļaudis zina, ja Kalnberziņš reiz kādā vietā bijis, viņš to pazīs un atcerēsies, tāpat atcerēsies cilvēku, ko sastapis, ar kuru runājis.

Tā palet trīs sprauga darba gadi. Tomēr policijas okšēru supiem beidzot izdodas sadzīt revolūcionāra pēdas, un kādreiz Kalnberziņš gandrīz iekrīt viņu izliktajos vilku slazdos. Tālāka palikšana Latvijā kļūst neiespējama, tādēļ 1928. gada ziemā Jānis Kalnberziņš atkal spiests uz laiku atstāt mīļotos Daugavas krastus.

Viņš atgriežas Maskavā un neatlaidīgi cenšas vēl vairāk papildināt savas zināšanas, sasniegt pēc iespējas augstāku to līmeni. Viņš iestājas Sarkanās Profesūras Institutā Maskavā, kur gūst akadēmisku izglītību marksisma-lenīnisma teorijā.

1936. gadā Jānis Kalnberziņš atkal atgriežas Latvijā un vada Rīgas komunistu revolūcionāru pagrīdes darbu. Par spīti vajāšanām, nelegālā Latvijā Komunistiskā bolševiku Partija aug un izplešas arvien vairāk, aug, plešas un nostiprinās viņas saites ar visplašākajām tautas masām, pildot apspiesto sirdis ar jaunu ticību uzvarai.

1939. gada februāris ir ievērojams laiks LK(b)P vēsturē. Šajās dienās pēc ilgiem darba gadiem pagrīdē notiek Partijas Konference. Par Latvijas Komunistiskās bolševiku Partijas Centrālās Komitejas vadītāju Konference vienprātīgi ievēl Jāni Kalnberziņu.

Pēc Konferences partija pagrīdē attīsta vēl jo rosīgāku darbību. Ulmaņa valdība atbild uz to ar vēl jo asāku un negēlīgāku teror. Visai zemei pāri izplešas Alberta ielas zirnekļu austais spiegošanas tīkls. 1939. gada 6. jūlijā pēc ilgas sekošanas policijai izdodas b. Kalnberziņu arestēt. Viņu iesloga Rīgas Centrālcietumā. Bet patiešām pravietiski ir Leona Paegles vārdi, ka cietumi nelidz. Nekādi žogi nespēj aizturēt palu traumi tās ceļā uz jūru, nekāda vara nespēj aizturēt tautu viņas tiesmē nokratīt apspiestības slogu. Nekādi spaidi nespēj lauzt istena revolūcionāra un cīnītāja garu. Cauri cietuma mūriem tauta dzird sava vadītāja balsi, no cietuma kameras b. Kalnberziņš vada darbaļaužu cīņu par fašistiskās diktatūras gāšanu Latvijā.

Un lūk — atauts rīts, kad cauri cietumu mūriem ieslodzītie tautas nākotnes cīnītāji sadzird padomju tanku dārdus Rīgas ielās, ļaužu gaviles skan pāri pilsētai, visa Rīga ir iznākusi saulē un sveic brīvības dienu. Policija vēl mēģina ar varu un asinīm izklidināt tautas spontānās manifestācijas, kas sagaida ziediem padomju karavīrus, bet žogi jau ir lauzti. Tautas gājiens plūst varenā straumē — ar lozungiem nodibināt Latvijā padomju varu un pievienoties lielajai Padomju Savienībai. Ulmaņa fašistiskais jūgs nokratīts. Tauta uzvarējusi.

Un tieši no šejienes b. Kalnberziņš dodas uz Partijas toreizējo, vēl puslēgālo mitekli, lai organizētu un vadītu tālāk tautas atbrīvošanās kustību un Partijas darbu. Nedalītā vienprātībā viņu ievēl par Latvijas Komunistiskās (bolševiku) Partijas Centrālās Komitejas pirmo sekretāru, bet 1941. gadā — par PSRS Augstākās Padomes deputātu.

Staļina Konstitūcijas gaišums apmirdz latviešu tautu. Daugavas ūdeņi brīvi šalko uz jūru. Visa dzīve kūsā straujā plauksmē. Bet vācu fašistu nodevīgais iebūkums jau pēc gada kā tumša nāves mākoņa aizsedz sauli virs Daugavas debesīm.

Visi krietnākie latviešu ļaudis ķērās pie ieročiem, lai cīnītos pret gadu simteņos iepazīto un nīsto vācieti — varmāku. Jau pirmajās kara dienās b. Kalnberziņš sāka rūpēties par latviešu strēlnieku vienību organizēšanu. Viņa idejiskā vadība, iedvesmā un tiešā gādībā latviešu strēlnieku divīzija Tēvijas kara kauju gaitās Sarkanās Armijas rindās izauga par gvardes divīziju un vēlāk arī par latviešu strēlnieku korpusu, kas izcīnīja Suvorova ordeņa goda nosaukumu.

Gan 1941. gada ziemā bargo Naras kauju laikā, kad ienaidnieks apdraudēja Padomju Zemes sirdi — Maskavu, gan Starajas Rusas purvos, kad latviešu strēlnieku divīzija palu laikā bija pārplūdušās Lovates upes nogriezta no satiksmes ceļiem, — Jānis Kalnberziņš allaž visgrūtākajos brīžos ieradās kaujas līnijā pie strēlniekiem, un visur bija jūtams viņa gādīgās rokas atbalsts, palīdzība un vadība.

To zināja un sajuta ikviens strēlnieks, ikviens cīnītājs. Tai pašā laikā b. Kalnberziņš organizēja, iedvesmoja un vadīja partizānu kustību Latvijā. Un bija paties gan-darijums visiem Padomju Latvijas patriotiem, kad padomju valdība Jāni Kalnberziņu apbalvoja ar Ļeņina ordeni.

Kad Sarkanā Armija spožu uzvaru gaitā bija jau tuvu Latvijas zemei, kad vējos jau bija jūtams Daugavas tuvums, Jānis Kalnberziņš — Daugavas diženais dēls — kopā ar pirmajām Sarkanās Armijas — atbrīvotājās — vienībām atgriezās vācu okupācijas posta izmocītajā dzimtenē — sētās, ciemos un pilsētās, kur bieži vēl liesmoja neželīgo fašistu saspridzinātās un aizdedzinātās ēkas.

— Atceros Rīgu 1944. gada 13. oktobra dienā. Gāju pa Valdemāra ielu, kad tieši iepretim Centrālkomitejas namam krita mīna, šķembas ievainots, dažus soļus no manis saļima kāds jūras virsnieks. Tai pašā laikā pamanīju piebraucam un apstājamies auto mašīnu, no kuras izkāpa b. Kalnberziņš. Kad sacīju, ka te bīstami apturēt mašīnu, b. Kalnberziņš pasmejās un teica: — Nekas, jāsāk strādāt! — un tūlīt uzgāja augšā CK namā, lai sāktu organizēt Rīgas atjaunošanas darbu: vajadzēja likvidēt ugunsgrēkus Vecpilsētā, ko vācieši, atkāpdamies pāri Daugavai, bija vairākās vietās aizdedzinājuši, vajadzēja labot ūdensvadu, kas bija negēlīgi saspridzināts, vajadzēja rūpēties par iedzīvotāju apgādi ar maizi, tai pašā laikā vajadzēja organizēt vispārīgu palīdzību Sarkanās Armijas karaspēka daļām, kas turpināja kaujas vēl tepat aiz Daugavas, triecot ienaidnieku tālāk uz rietumiem. Par sekmīgu darbu šai virzienā b. Kalnberziņš apbalvots ar Tēvijas kara ordeņa pirmo šķiru.

Milzu pūles b. Kalnberziņš pielicis Padomju Latvijas ekonomiskās rūpniecības un lauksaimniecības atjaunošanā. Viņš personīgi vadīja zemes reformas realizāciju, rūpīgi vēroja, lai latviešu darba zemnieks, īstenais zemes rūķis un saimnieks, saņemtu zemi un sāktu veidot savu jauno dzīvi. Viņš nepagurdams rūpējās, lai ātrāk atjaunotu darbu mūsu rūpniecības, lai pāri upēm atkal paceltos tilti, pa dzelzceļiem ripotu vilcieni, ielās zvanītu tramvajs. Viņš visiem spēkiem sekmēja ātrāku Ķeguma spēkstacijas atjaunošanu, lai Rīgas rūpniecība saņemtu strāvu darbam, lai Rīgas dzīvokļos ātrāk iespīdētu gaisma. Sapostītā Rīgas osta, saspridzinātie Daugavas granīta krasti bija jo sevišķi sāpīgi diženā Daugavas dēla sirdij. Viņš dara visu, lai latviešu upes krasti atkal būtu tikpat vareni un daļi, kādus tos bija kaldinājuši latviešu strādnieka roka gadu simteņu smagajā gaitā, un lai tie kļūtu vēl krāšņāki un daļāki — brīva, atraisīta un prieka pilna darba veidoti un celti.

Viena no raksturīgākajām biedra Kalnberziņa tautas vadītāja īpašībām ir viņa personīga saskare un ciešās saites ar visplašākām masām, ar pašu tautu. Viņš apmeklē strādnieku viņa darba vietā un zemnieku lauku sētā, uz vietas iepazīstas ar viņu darbu un dzīvi. Tiešās pārrunās ar pašiem darba ļaudīm viņš atklāj to vajadzības un vislabāk iedziļinās katrā sasāpējušā jautājumā, lai visātrāk un visradikālāk novērstu katru šķērslī, panāktu vajadzīgo uzlabojumu.

Lielu interesi arvien parādījis biedrs Kalnberziņš visai latviešu kultūras dzīvei un it īpaši literatūrai.

Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības darbam biedrs Kalnberziņš ar lielu uzmanību un gādību seko ik brīdī. Ikviens no mums ar visdziļāko gandarījumu ir izjutis viņa patiešām dziļo padomju mākslas izpratni un tālo skatnienu. Ikvienā plašākā padomju rakstnieku vai mākslinieku sanāksmē viņš allaž ir tālredzīgi norādījis uz kādu degošu problēmu, kas pēc nopietnākas iedziļināšanās arvien ir izrādījusies par pašu svarīgāko tajā brīdī. Tādā kārtā arī kultūras un mākslas laukā Jānis Kalnberziņš ir iedvesmojis un vadījis padomju daiļradi visā tās līdzšinējā gaitā un vada joprojām.

Visās teātru pirmizrādēs, koncertos, gleznu izstādēs — mēs arvien sastopam biedru Kalnberziņu, arvien dzirdam viņa vērtētāju spriedumu par katru jaunāko parādību mūsu mākslā. Tāpat tas ir ar literatūru. Padomju rakstnieku darbs arvien paliek viņa redzes lokā. Kā uzmanīgs dārznieks viņš pamana katru jaunu stādu mūsu literatūras laukā, arvien rūpēdamies par jaunu talantu audzināšanu.

Jānis Kalnberziņš visu savu mūžu veltījis, kalpojot tautai. Viņš ir īsts lenīniski staļiniska tipa politisks darbinieks, skaidrs un noteikts, drošsirdīgs un nelokāms pret ienaidniekiem, taisnīgs, godīgs un līdz galam uzticīgs padomju tautai.

Tādēļ pilnīgi saprotams, ka visa latviešu tauta Jāni Kalnberziņu — savu diženāko Daugavas dēlu — izvirza kā vienu no pirmajiem kandidātiem Savienības Padomes vēlēšanās.

Jūlijs Vanags

Mūsu kandidāti

Latvijas darba ļaudis par kandidātiem PSRS Augstākās Padomes vēlēšanām izvirzījuši ievērojamākos mūsu valsts un partijas darbiniekus, mūsu tautas labākos dēlus un meitas.

Visās sapulcēs, kuŗās izvirzīja kandidātus, kā pirmo darba ļaudis uzstādīja mūsu uzvaru organizētāju un iedvesmotāju, tautu vadoni un skolotāju biedru Staļinu. Blakus biedram Staļinam dažādos vēlēšanu apgabalos uzstādīja viņa tuvākos darba biedrus, VK(b)P CK politbiroja locekļus biedrus: Molotovu, Kaļiņinu, Vorošilovu, Ždanovu, Mikojanu, Kaganoviču, Andrejevu, Bēriju, Šverņiku, Čruščevu, Maļenkovu, Vozņesenski.

Darba ļaudis izvirzījuši mūsu republikas vadošos darbiniekus un labākos strādniekus un zemniekus. Izvirzīti šādi deputātu kandidāti: LK(b)P CK sekretārs b. J. Kalnberziņš, Latvijas PSR TKP priekšsēdētājs b. V. Lācis, Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs b. prof. Dr. Kirhenšteins, VK(b)P CK biroja Latvijā priekšsēdētāja vietnieks b. Ķazanovs, LK(b)P CK sekretāri b. Ļebedevs, Pelše un Jurgens, Padomju Savienības Varonis armijas ģenerālis b. Bagramjans, Padomju Savienības Varonis b. Oškalns, Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja vietnieks b. Plēsums, Drošības tautas komisārs b. Noviks, Saldus pagasta darba zemnieks b. Lange, Liepājas «Sarkanā Metalurga» mašīnists b. Liguts, dzejnieks b. Fr. Rokpelnis, Sociālās nodrošināšanas tautas komisārs b. Paldiņa, Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas profesors b. Lejiņš, Tukuma nepilnās vidusskolas direktors b. Zālītis, Tērvetes pagasta Vites ciema padomes priekšsēdētājs b. Veilandis, Mežrūpniecības tautas komisārs b. Gustsons, Nopelniem bagātā māksliniece b. E. Pakule, stachanoviete b. Veronika Zariņa, skolotāja b. Bobrova-Ozola, darba zemniece b. Zīmiņa, Izglītības tautas komisārs b. Strazdiņš, Latviešu strēlnieku korpusa komandieris ģenerālleitnants b. Brantkalns, Iekšlietu tautas komisārs b. Eglītis, Raudas pagasta darba zemniece b. Morgeviča, Daugavpils apriņķa izpildkomitejas priekšsēdētājs b. Luriņš, Daugavpils dzelzceļu darbnīcu direktors b. Smagars, Pārtikas rūpniecības tautas komisārs b. Latkovskis, darba zemnieks b. Samsons, Viļakas pagasta darba zemniece b. Kauss.

Visā republikā notiek plašas tautas sapulces, kuŗās visas atbalsta izvirzītos kandidātus.

Mikola Bažans

Lielā diena

Kā uzvarauglis, karogs gaišu slavu,
Ir lielā, nemirstīgā diena klāt,
Kad pildām tiesības un pienākumu savu,
Kad vajag mums pie vēlēšanām stāt.

Uz papīra mēs vārdus rakstīsim tad tādus,
Tos vārdus, vārdus visu dārgākos,
Kas kalnus pārlidoja, gaisu okeanus
Un droši valdīja kas jūru dziļumos.

Kā pirmo rakstīsim ar karstu mīlestību
To, kam mēs visu sirdi savu atdodam,
To, kas ir mūsu laime, ģenijs, varenība
Un Tautu Tēvs, ko visi cienījam.

Mums kopā liekot savu gribu spēku,
Tad visi zinās visā pasaulē,
Ka ceļam pasauli kā jaunu dzīves ēku,
Ka zemes krietnākos mēs sūtām Padomē.

Tad visi tie, kam dārga mūsu zeme plašā,
Kas lielus darbus veikuši un veikis,
Kā vienā balsī, vienā elpā, divāšā,
Kā karavīri Vadonim tad teiks: —

— Mans skolotāj! Sen uzticīgs bez mēra
Es esmu Dzimtenei, kas man kā māte šķiet,
Tai visu atdot varu, to es zvēru,
Ja vajag, asinis dēļ viņas varu liet.

Un to vēl solu šinī vēlēšanu dienā,
Ka mana Dzimtene daudz stiprāka vēl kļūs,
Ka pasaulē vairs nav un nebūs it neviena,
Kas spētu uzbrukt mums un uzvarētu mūs.

Atdzejojis Jānis Grotis

VILIS LĀCIS

Kad Latvijas Valsts Universitātes aula vēlēšanu sanāksmē bija sapulcējušies laudis, kurus darbs saista ar mūsu augstāko mācības iestādi, augstskolas saime ar lielu vienprātību un sirsniņu izraudzīja Vili Lāci par kandidātu Tautību Padomes vēlēšanām. Tautas rakstnieks Andrejs Upīts izteica visas sapulces domas, raksturodams Vili Lāci kā uzticamu darba ļaužu aizstāvi, ievērojamu rakstnieku un valstsvīru. Pāris dienas vēlāk pie Viļa Lāča ieradās Rīgas Kirova rajona strādnieku un inteliģences pārstāvji, kas lūdza viņu baloties Kirova vēlēšanu apgabalā Tautību Padomes vēlēšanām. VEF un vairāku citu fabriku strādnieku, Universitātes, Kaņa politiskās skolas, rajona izpildu un rajona partijas komitejas pārstāvji, kuri runāja par cieņu un mīlestību, kādu Vilis Lācis bauda pie Kirova rajona strādniekiem un inteliģences. Uz Padomi jāsūta labākie un labākajiem, teicā viņi, un visi darba laudis jau sen veltījuši Vilim Lācim savu uzticību.

Šim domām pievienojas visa Latvijas darba tauta. Katrs, kam zināma Viļa Lāča dzīve, kas lasījis viņa grāmatas un bijis viņa lugu izrādēs, kas sekojis viņa darbībai valsts priekšgalā, ar prieku apsveiks ziņu, ka šo krietno, ievērojamo Latvijas dēlu tauta izraudzījusi svarīgajam un goda pilnajam deputāta amatam. Tas būs īstais vīrs īstā vietā.

Vilis Lācis ir Vecmilgrāvja strādnieku dēls, skolā gājis Daugavgrīvā, ar Daugavu un jūru saistās visa viņa bērnība. Tā ir darba ļaužu bērnība. Zēns agrī norūdās, palīdzēdams tēvam. Milgrāvī iepeld lielie okeana tvaikoņi, krastā atskan svešas valodas, prātā nāk nostāsti par jūrnieku dēkām, saulainām dienvidu salām un milzīgām ostas pilsētām. Jūras romantika jau no bērnības savilpo zēna prātu, bet jauneklā gados viņš sapazīstas arī ar sūro, necilvēcīgi grūto darbu un bargajiem kuģinieku dzīves apstākļiem. Vilis Lācis pazīst jūru no visām pusēm, zina viņas vareņību, vilņu un debesu burvību, bangu rūkoņu un klusa līmeņa vizmu, un labi zina arī, cik nežēlīgi kapitālistiskā pasaule, bagātie kuģu īpašnieki, kam jūra ir milzīgs peļņas avots, izmaņto savus laudis. Divus gadus viņš bijis kurinātājs uz okeana tvaikoņiem, sviedriem pārplūdis, stāvēja pie zvērojošas krāsns. Savos braucienos viņš redzējis Anglijas, Francijas, Beļģijas un Dānijas lielās pilsētas un uz visiem laikiem iegaumējis posta un verdzības ainas kapitālisma zemēs. Vilis Lācis pazīst jūru arī kā zvejnieks, jo trīs gadus zvejniecība devusi viņam dieniško maizi. Brīnišķīgie saules lēkti un rieti jūrā viņam saplūst ar domām par zivju lomu, kas jāatdod uzpircejam par grašiem, ar sāli sūrstošām tulznām, negantu nogurumu bangu svaidītā laivā, ar dzīvības briesmām. Pagājuši astoņdesmit gadi, kopš iznācis Viktora Igō romāns par zvejniekiem, kurā notēlotas viņu pārcilvēcīgās pūles, lielie upuri un skopā iztika, bet kapitālistiskās zemēs nekā nav mainījies uz labo pusi, un tikai Padomju Savienības jūrnieki un zvejnieki kļuvuši brīvi jūras saimnieki, kas dzīvo laimīgu dzīvi un bauda sava darba augļus.

Pirmā pasaules kara beigās bēgļu vilni novadīja milgrāvīšu Lāču ģimeni Sibīrijā. Tur gan Barnaulas pilsētā, gan Altaju kalnos zēns gāja skolā un strādāja dažādus darbus līdz 1921. gadam. Latvija, kur Vilis Lācis atgriezās, nesagādāja viņu kā mīļa māte, darbs un izglītība bija jāiekarā sevā cīņā. Jauneklis kārī lasīja, grāmatas viņam allaž bijušas mīļas. Kopā ar kuģi un laivu tās bijušas, lietojot Maksima Goškija terminus, Viļa Lāča universitātes. Tādas dzīves skolas gan neizsniedz diplomus, bet panākumi dzīvē un tautas uzticība vaināgo vīru, kas godam izturējis visas pārbaudes un sasniedzis visu pats saviem spēkiem neatlaidīgā darbā. Tāds vīrs ir Vilis Lācis.

Pēc zvejnieka un jūrnieka laikiem, pēc astoņiem Rīgas ostā nostrādātiem gadiem smagajā kuģu iekrāvēju darbā Vilis Lācis kļuva par bibliotēkārū. Tā jau bija pasaule, kas bija tuvāk viņa rakstnieka dzīvē. Rakstīt viņš bija iesācis jau savā pēdējā Sibīrijas gadā, uz bērnības un jaunības slietņā, un Sibīrijas avīzēs iespiesti viņa pirmie

darbi. Buržuaziskās Latvijas redaktori un kritiķi nedeva vārdu jaunajam rakstniekam, sajuzdami viņā savu pretinieku. Arī tad, kad Vilis Lācis jau bija iekarojis plašu lasītāju masu simpatijas, buržuaziskie kritiķi centās viņu nopāļāt vai noklusēt. Tā lielās Luda Bērziņa latviešu rakstniecības vēstures sestajā sējumā Vilim Lācim veltīta tikai puslappuse. Grūti viņam nācās izlauzt ceļu, — jau trīs gadus viņš bija rakstījis romānus, bet vēl arvienu maizi pelnīja ostā. Ceļu viņam pašķīra Andreja Upīša žurnāls «Domas». Upīša reālistiskā tēlošanas māksla rādīja ceļu jaunajam romānistam, kas drīz vien atrada un izkopa pats savu izteiksmi.

Viļa Lāča ražīgais rakstnieka darbs būtu apskatāms plašā apcerējumā, kādu

deklā». Ar savām jaunajām lugām «Vedeklu» un «Uzvaru» Vilis Lācis pirmais uz skatuves notēlojis latviešu tautas varonīgo cīņu pret vācu iebrucējiem. Savā jaunajā romānā, kas iespiests «Karogā», viņš visai dzīvi un patiesīgi notēlojis satrunējušās, nodevīgās buržuaziskās kļīes galu un Padomju Latvijas rīta cēlienu. Viņš tuvu novērojis Ulmaņa diktatūras veikalus un noziegumus un nesaudzīgi tos atsedzis. Vēsturiskajā 1940. gada vasarā viņš pats bija lielo notikumu dalībnieks, darba tautas izvirzīts un apsveikts.

Vilis Lācis pierādījis ar saviem laikmetīgajiem darbiem, ka māksliniekam nav katrā ziņā jānogaida ilgi gadi, lai rastos distance un pareiza perspektīva tēlojumā, — pašā notikumu

šai pusē, tā viņus frontē. Evakuētie latvieši, kas bija izkļīduši pa visām milzīgās valsts malām, atrada viņā gādīgu draugu. Ciešas un dzīvas saites viņu vienoja ar Latvijas partizāniem. Ar vislielāko rūpību un mīlestību viņš gādāja par strēlniekiem, daudzas reizes apmeklēdams viņus frontē, iedziļinādamies visās viņu vajadzībās. Lielā Tēvijas kara laikā viņa balss atskanējusi PSRS Augstākā Padomē visās sesijās. To dzirdēja latvieši arī vācu negantajā jūgā, par spīti visiem kāškrustnieku aizliegumiem un draudiem klausīdamies Maskavas radio. Vilis Lācis bargajos kara gados bija viens no tiem izcilajiem latviešu laudīm, kurā vārds apvienoja mūsu tautu un iedvesa tai spēkus un ticību padomju taisnīgai uzvarai. Latvietis, kas strādāja kādā rūpnīcā, skolā vai kolchozā brīvajā Padomju Savienībā, Viļa Lāča aicinājumiem klausot, strādāja ar divkāršu rosmi, un latvietis, kas dzīvoja hitleriešu iebrucēju nodibinātā varmācības un posta naktī, atcerējās Viļa Lāča iemīļoto romānu varoņu drosmi un izturību, un viņu sirdīs ieplūda jauns spēks.

Ar lielu dedzību un neatlaidību Vilis Lācis strādā, mājās atgriezies. Atjaunošanas darbā viņš seko katram solim, un aizvien biežāk mēs avīzēs lasām strādnieku ziņojumus Tautas Komisāru Padomes Priekšsēdētājam un citiem valsts vadoņiem par jauniem sasniegumiem un ierosinājumiem rūpniecībā un lauksaimniecībā. Priekšsēdētājs pats atdodas darbam ar nenogurdināmu sparu. Viņš nekad nav zēlojies, ka valsts darbi traucētu viņu literatūras gaitās, vai otrādi, — viņš sajūt aicinājumu abiem darbiem, zina, ka tauta gaida no viņa dedzību abos, un atrod enerģiju abiem. Viņa pēdējo gadu rakstnieka aktīvā ir divas lugas un romāns, un mēs zinām, ka dienām palīgā ņemtas naktis, lai visu paveiktu. Vilis Lācis ir Latvijas Padomju Rakstniecības Savienības prezidija loceklis un piedalās visās apspriedēs, kur izlemjami kādi svarīgi jautājumi. Rakstniecības darbabiedri allaž sajūt viņa atsaucību, tāpat kā to izjutis katrs padomju pilsonis, kas griežies pie viņa, vienalga, vai tas nāktu no kādas redzamas iestādes vai tālas un klusas lauku nomales.

Vilim Lācim aprit četrdesmit otrais gads, viņa dāvanas un spējas ir pašā briedumā. Viņa spēcīgais un pievilcīgais rakstnieka talants, kas mūsu literatūrai jau devis daudzus ievērojamus, saulainas dzīvības un sirsniņas apdvestus darbus, kara gados kļuvis bagātāks, ieguvis spodru slīpējumu un sola jaunus sasniegumus. Viņam ir pozitīvi varoņi, pēc kādiem ilgojas mūsu jaunatne, kādus prasa padomju lasītāji. Vairāki viņa darbi tulkoti krievu un citās padomju tautu valodās un aizskanējuši arī pāri Padomju Savienības robežām. Viņa vārds, padomju rakstnieka un valstsvīra vārds, ir labi pazīstams tālu pasaulē, jo viņš ir viens no vīriem, kam latviešu tauta uzticējusi pavēstīt visas pasaules tautām savu gribu uz visiem laikiem saglabāt savu brīvību, iesaistoties brīvajā padomju tautu saimē. Vācu okupācijas laikā vācieši un viņu kalpi, vāciskie latviešu nacionālisti, mūsu tautas nodevēji, dibināti redzēja viņu vienu no saviem visbīstamākiem pretiniekiem un izgāza pār viņu visu savu zultu, izplatīdami par Vili Lāci visnekrietnākos melus. Bet visiem, kas cīnās par demokrātiju, par brīvu un laimīgu Padomju Latviju, par cilvēcības ideālu uzvaru visā pasaulē, Vilis Lācis ir uzticams cīņu biedrs. Ciešas saites viņu vieno ar mūsu tautu, un viņa vārdu ar cieņu min latvieši tālajā Amerikā un Austrālijā. Padomju valdība augsti novērtējusi viņa darbu tēvijas labā un apbalvojusi viņu ar augstām goda zīmēm, un šo goda zīmju vidū ir Leņina ordenis un medaļa par Maskavas aizstāvēšanu, kas dārga katram latvietim, jo tā atgādina par latviešu ciešajām saitēm ar diženo krievu tautu, tā saka, ka latviešu sirdis pukst brīnišķīgā saskaņā ar Krievijas un visas Padomju Savienības sirdi.

Kas Augstākās Padomes vēlēšanās nodos savu balsi par Vili Lāci, tas balsos par vienu no krietnākajiem Latvijas dēliem, par dedzīgu un nesavtīgu latviešu patriotu, īstu padomju cilvēku, kam par visu dārgāka mūsu mīļās dzimtenes laime.

J. Sudrabkalns

VILIS LĀCIS.

Latvijas PSR Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētājs, izvirzītais deputāta kandidāts PSRS Augstākās Padomes Tautību Padomei no Rīgas pilsētas 360. Kirova vēlēšanu apgabala.

mūsu ievērojamais romānists un drāmatīķis vēl nav sagaidījis. Šoreiz varam saimēt tikai galvenās līnijas. Viņa bagātā romānu ražā atrodam darbus, kurus risinātas daudzas svarīgas problēmas. Viņš rāda, ka vieglā bezbēdu dzīvē, kādu sabiedrības virsslāņiem varētu sagādāt kapitālistu ķēniņu uzkundzēšanās, iegrūst masas verdzības postā. Viņš rāda bezrūpīgas, dikas sabiedrības bojāeju un darba glābēju spēku. Viņš parāda, kā buržuaziskā iekārta izkēno un sakropļo visus labākos ļaužu centienus, pakļaudama savām zemām iegribām mākslu un zinātni. Viņš tēlo bezdarba postu, cilvēku ekspluatācijas lāstu Latvijā un Rietumeiropā. Viņa bērnības un jaunības piedzīvojumi un atmiņas brīnumaini atplaukst jūrniekiem un zvejniekiem veltītās grāmatās. Vai ir kāds latvietis, kas nepazīst Viļa Lāča «Zvejnieka dēlu»? Dažs lasījis pašu romānu, dažs skatījis lugu, dažs filmu, un daudziem Oskara dzīve būs pazīstama visos trijos veidos. Valdzināt valdzina jaunā zvejnieka saskanīgā daba, viņa gaišais morālais spēks, viņa ticība nākotnei. Tā vada pāri visiem šķēršļiem, pasarga no izmisuma vislielākajās likstās, māca meklēt un atrast cilvēkā labās īpašības. Tas ir liels Viļa Lāča nopelns, ka viņš rādījis drošsirdīgus, spēka pilnus, cildenus dzīves varoņus, kamēr buržuazijas rakstnieki vismīlāk tēloja slimīgus un noziedzīgus raksturus, neskaitāmās pretrunās sapinušos, glēvus savlabuma meklētājus. Viļa Lāča pozitīvajā varonī, kas sastopams gandrīz visos viņa darbos, iemiesojas mūsu tautas veselīgākās, krietnākās īpašības, kas vispelnīgāko izpausmi atrod tagad jaunajā socialistiskajā sabiedrībā, padomju laudīs, latviešu strēlniekos. Par strēlniekiem Vilis Lācis ar jūsmas pilnu sirdi runā «Nākotnes kalējos» un «Uzvarā». Latviešu partizānus viņš parādījis «Ve-

mutuli viņš saglabājis dzīves patiesību. Romānos, stāstos un lugās Vilis Lācis izkopies savu stilu — skaidru, bez liekiem pušķiem, reālistisku un reizē romantikas jūsmas nestu, kad lielo pārdzīvojamu spriegums un cildenums to prasa. Tā viņš pēc jaunības meklējumiem tuvojas socialistiskam reālismam, kas ir visas padomju rakstniecības pamats.

Padomju Savienībā valsts darbā iesaistās visa tauta, izvirzīdama no sava vidus labākos laudis, nešķirdama tos pēc amatiem un sabiedriskām pakāpēm. Latviešu tauta bija dziļi iemīļējusi savu rakstnieku, tā zināja, ka bijušais kuģu kurinātājs un ostas strādnieks pazīst dzīvi, ka viņam ir stingra griba un nesalaužama ticība darba tautas ideālu uzvarai. No rakstnieku un žurnālistu saimes nākuši daudzi padomju valstsvīri — Paļeckis Lietuvā, Varess-Barbaruss Igaunijā, Bažans un Tičina Ukrainā. Šai saimē Vilim Lācim redzama vieta. Jau pašā sākumā, 1940. gada vasarā tautas valdības laikā, kļuva redzams, cik laimīgi viņa personībā apvienojas gaiša apstākļu izpratne un dedzīgs gars, uzticība tautai un apbrīnojamā darba spējas. Viņš pats atceras, ka tolaik strādājis, miegam neļaudamies, reiz piecas dienas no vietas, — te nāca redzams jaunības stingrais rūdfījums. Vilis Lācis kā valstsvīrs pats iedziļinās visos jautājumos, nepaļaudamies tikai uz citu sniegtām ziņām, un viņa lietpratīgie aizrādījumi allaž veicina darba veiksmi. Kad 1941. gada jūnijā beigās Vilis Lācis kopā ar visu Padomju Latvijas valdību atstāja Latviju, viņš apzinājās, kāda grūta cīņa sagaidāma ar vācu iebrucējiem, un ne mīkli neaizmīrsa, ka latviešu tauta gaida, lai viņš šai cīņai ziedotu visus savus spēkus. Tautas Komisāru Padomes Priekšsēdētājs Vilis Lācis kara gados Maskavā vienmēr bijis kopā ar savu tautu, kā

Jānis Plaudis

Jaunākā baltkrievu literatūra

(Sakarā ar baltkrievu rakstnieku plēnumu Minskā)

Baltkrievu literatūras sākumi atgādina mūsu, latviešu, literatūras sākumus. Tas īpaši sakāms par tautasdziesmām, kam daudz radniecīgu motīvu dabas un lauku darbu apdziedājumos. Arī visvecākie rakstu pieminekļi radušies apmēram vienā laikā. Ja mūsu Simona Grunava tēvreize latviski iespiesta 1531. gadā un Kanizija katehisms 1585. gadā, tad baltkrievu pirmais izglītības un kultūras darbinieks Georgijs Skarina bībeli tulkojis baltkrieviski jau 1517.—1519. g. Un atkal tāpat kā pie mums — baltkrievu literatūra īsteni sazēl tikai 19. g. s., kad tauta atbrīvojas no dzimtbuves. Sākas folkloras krāšana un pētīšana, sāk skandināt savas liras tautiskie romantiki. Un tikai ap 1905. gadu un pēc tam dzejnieki drošāk un vērtīgāk ielūkojas dzīvē, ierauga un apdzied tautas īstenās vajadzības, sludina brīvību, kultūras centienus. Tad sāk iznākt pirmais baltkrievu laikraksts «Mūsu druva». Kā agrāk, tāpat arī padomju laikmetā lirika joprojām ir valdošais dzejas veids baltkrievu literatūrā.

Baltkrievu rakstnieku paplašinātā plēnumā, kas notika Minskā 1945. g. no 27.—30. decembra, pārskatos par literatūru skāra visu labāko, kas līdz šim radies. Raiņa draugs, tautas dzejnieks Janka Kupala (1882.—1942.) ar savu tautasdziesmām tuvu, dzimtenes mīlas un padomju patriotisma apdziedoto liriku it kā sasaista tālo baltkrievu tautas senatni ar 1905. gada strāvojumiem, 1917. g. Oktobra revolūciju un Padomju Baltkrievijas dzīves celtniecību. Viņš vēl kā dzīvs staigā rakstnieku saimē, tagad kārtu viņa kopotos rakstus, iespējams pēdējos dzejas darbus. Otrs tautas dzejnieks, Kupalas draugs un laika biedrs Jakubs Kolass (dz. 1882.) sēdēja plēnuma prezidijā, citēja Puškina, Nekrasova un Majakovska vārsmas — kvēlos vārdos aicināja jaunos baltkrievu dzejniekus izprast dzejas lielo uzdevumu, sava laikmeta cilvēku domu un jūtu dziļumu tēlojot. Kolasa vārdos rakstnieki un intelektuāļi klausījās ar to sevišķo uzmanību un cieņu, ko liels rakstnieka manto pēc visā tautā iemīļotā tēlu radīšanas; kā patriotisks liriks un īpaši kā spēcīgo poēmu «Jaunā zeme» un «Sīmanis Mūzika» autors, Kolass baltkrievu tautā ļoti populārs. Un ne tikai te vien — viņa rakstus krievu valodā divos lielos sējumos pašlaik gatavo iespiešanai Maskavā.

Plēnuma runātāji gan pārskatos, gan debatēs plaši aprādīja tagadnes baltkrievu literatūras sasniegumus, pakavējās arī pie trūkumiem.

Liriskā un liroepiskā dzeja joprojām ir valdošā. Tēvijas kara gados, «tāpat kā mēs paši, visa mūsu literatūra ietērpās karavīra mētelī» — zīmīgi teica kāds no jauniešiem dzejniekiem. Rindu spēcīgu, karavīrus ietjūsmīnošu, dzimtenes un brīvības mīlas apdziedoto dzejoļu līdzās Kupalas un Kolasa dziesmām devuši līriki: Michas Linčkovs, Petras Brovka, Beļevičs, Lužņins; savdabīgos ritmos un tēlainībā kara un savas dzimtenes atbrīvošanas tematiku pauduši spilgtie jaunākās paaudzes līriki: Arkadijs Kuļešovs, Maksims Tanks, Pimēns Pančenko, Anatols Aštreika, Gļebka, Mašara, Viļjūgins un citi. Jaunas, mošas cīņas skaņas ieskanējās arī abu dzejnieču Konstancijas Builo un Ogņecvetas vārsmas. Brovkas poēmā «Baltkrievija» kupā dzejnieks visu savu vācu okupēto dzimteni nosaucis par partizāni, baltkrievu tautas cīņa pret iebrucējiem izteikta paliekamos tēlos, jūtu un atziņu bagātos pantos. Taisni svaiģās iz-

teiksmes jaukuma un iejūtas spēka ziņā sevišķi spilgtas Kuļešova patriotiskās poēmas: «Brigādes karogs», «Zaļā mežā», «Izlūki» u. c.; tāpat daudzas viņa balādes: «Balāde par četriem ķīlniekiem», «Pie brāļu kapa», «Vēstule no kara lauka» u. c. Ievērojams sasniegums arī Maksima Tanka lielā poēma «Januk Sjamba». Tēvijas kara gados baltkrievu dzejnieki cīnījušies dažādās frontēs. Visai savdabīgais iejūtas liriks Pimēns Pančenko nokļuvis Aizkaukazā, ilgāku laiku sabijis Irānā, Teheranā. Jaunais liriks Viļjūgins cīnījies varonīgajā Staļingradā. Šie izcilo cīņu pārdzīvojumi, tālu zemju un cilvēku redzējumi devuši savdabīgas skaņas lirika, un ne velti abu šo jauno dzejnieku sacerējumi izpelnījās īpašu ievēribu.

Prozas attīstībā panākumi daudz mazāki. Tēvijas kara gados miris Z. Bjadulja, pats talantīgākais baltkrievu stāstnieks. Bojā gājuši vēl citi prozisti: Samuilenko, Kuzma Čornijs, kritis cīņās apdāvināts stāstnieks Fjaduss Sinklers. Stāstus rakstījuši un turpina rakstīt: Stachovičs, Kravčenko, Lupsjakovs un Brīls, arī drāmatīks Klīmkovičs un Gurskis. Plašākas formas epikā nav radušās. Visai labas atsauksmes par nupat grāmatā iespiesto Aļesa Stachoviča noveli «Meži šalc».

Drāmatiskā dzejā atzīmējamas vairākas jaunas lugas. Ievērojamākās no tām Kondrata Krapivā (dz. 1896. g.) darbi: drāma «Uguns pārbaude» un komēdija «Mīligais cilvēks». Abās skartas cīņas un dzimtenes mīlas temas; pēdējā rādīts «mīlīga» nodevēja negods. Aless Kučers lugā «Ķīlnieki» skar partizānu cīņas notikumus. Īpašu ievēribu pelna M. Klīmkoviča vēsturiskā drāma

ka Mavrs. Viņu var dēvēt par baltkrievu Žilu Vernu. Mavra piedzīvojumu stāsts jaunatnei «Amoks» tulkots arī angļiski; ļoti populārs baltkrievu jaunatnē Mavra stāsts par jauno Robinsonu. Pašlaik sagatavotas iespiešanai arī Jankas Kupalas divas grāmatas jaunatnei — «Erglēni» un jaunatnes stāstu izlase, ko krievu valodā izdos Maskavā «Detgiz».

Virkni interesantu domu, atziņu un fakti pateica daudzie plēnuma runātāji gan apskatos, debatēs, gan arī apsveikumos. Ļoti atjautīgos vārdos dzejnieka darbu raksturoja drāmatīks Krapivā:

«Es ieteiktu mūsu dzejniekiem labāk ar mazu āmuriņu sist pa lielu zvanu, bet nevis ar milzīgu āmuru pa mazu zvārguliti — tā nekādu labu skaņu nesadzirdēsīm.»

Jāsaka, ka Tēvijas kara gadi baltkrievu literatūru ievirzījuši jaunā spēcīgas attīstības un uzplaukuma guļņē. Ir gūti ievērojami panākumi liriskā, liroepiskā un arī drāmā. Jau tas fakts, ka no Maskavas, no rakstnieku savienības centra, sūtītais pārstāvis dzejnieks Turgānovs varēja uzskaitīt rindu baltkrievu rakstnieku grāmatu, kas iznākušas un iznāks tuvākā laikā krieviski tulkotas, ir labākā liecība par sasniegumiem. Jau pārtulkoti visi Jankas Kupalas darbi (iznāks kopoti raksti). Jau iespējams Jakuba Kolasa rakstus divos lielos sējumos. Brovkam pārtulkotas divas grāmatas, Kuļšovam — divas, Aštreikam — divas, Beļevičam — viena. Ļeņingradiešu pārstāvis dzejnieks A. Prokofjevs sumināja varonīgās Ļeņingradas aizstāvjus baltkrievu līriķus un snaiperus. Otrs Ļeņingradietis dzejnieks N. Brauns runāja par jauniešiem ritmiem un strofiku, kas veidojas baltkrievu dzejā, dzejnieks Roždjestvenskis pieminēja baltkrievu lirikas dziļo sakaru ar tautas dzejas tradīcijām un krāšņo tēlainību, ziņoja, ka tuvākajos mēnešos Ļeņingradā iznāks plaša baltkrievu lirikas antoloģija.

Tas viss liecina par baltkrievu dzejnieku plašu, panākumiem vainagotu darbu. To savos apspieķumos aprādīja leišu rakstnieku pārstāvis Baltušis, par to cildinājām baltkrievu biedrus arī mēs.

Baltkrievu literatūrai paveras divu lielu laikrakstu «Zvjazda» un «Sovetskaja Belarus» slejas. Šis avīzes iznāk 200 000 eksemplāros. Ir gara rinda mazāku avīžu gan Minskā, gan provinces pilsētās. Katru mēnesi iznāk žurnāli: «Palimja» (Liesma), kas veltīts daiļliteratūrai (5000 eksemplāros) un «Belarus» ilustrēts literāri politisks mēnešraksts (15—20.000 eksemplāru). Iznāk arī satirisks žurnāls «Jožik» (Ezītis) divas reizes mēnesī (15.000 eks.) un plaša literatūras avīze «Literatura i Mastactva» (Literatūra un māksla).

Baltkrievu padomju rakstnieku saime — apmēram 45 rakstnieki. Pastāv arī krievu un ebreju sekcijas. Par šīm sekcijām plēnumā zīmīgus vārdus sacīja krievu dzejnieks Jefims Sadovskis: «Mēs cenšamies tikt līdz mūsu brāļu baltkrievu sasniegumiem».

Baltkrievu rakstnieku paplašinātais plēnuma noritēja spraigi. Plēnumu atklājot, prezidijā sēdēja arī Baltkrievijas republikas dzīves vadītājs Padomju Savienības varonis Ponamarenko. Baltkrievijas komunistu partijas CK sekretārs Gorbunovs plēnuma trešajā (priekšpēdējā) dienā sniedza plašu pārskatu par Baltkrievijas saimnieciskās un kultūras dzīves atjaunošanu. Viņš starp citu zīmīgi sacīja: «Vācieši nodedzinājuši Baltkrievijas salmu jumtu ēkas, bet mēs uzcelsim jaunas ķieģeļu celtnes. Šo celtniecības darbu ar savu talantu lai sekmē dzejnieki.»

Edgars Damburs

Ne ar namu dzīvot man — ar cilvēku,
Ne ar mantu dzīvot, — bet — ar ļaudīm.

Tā skan kāda Raiņa tulkota krievu tautasdziesmiņa. Šīs daļās vārsmas nez kāpēc ienāca prātā, satiekoties ar brāļu tautas baltkrievu rakstniekiem viņu plēnuma dienās.

Izkāpuši no vilciena, mēs iegrimām tādas siltas jūsmas un sirsnības atmosferā, kādu izjūt vienīgi patiesu draugu vidū. Mēs bijām Jankas Kupalas zemē. Un te atkal atcerējāmies Baltijas un baltkrievu tautu ilgo draudzību un nešķīrāmo ieroču brālību brīvības karos, ko pieminēja Jānis Sudrabkalns Maskavā:

Baltkrievs ar lietuvi, igauņi, latvi,
Uzvaras vijoles stīgojot,
Kupalu pieminēs ligojot,
Ejot pa varoņu ozolu gatvi.

Baltkrievu liriskie bērzi un pakalni izcīņiem vilņotā virsma tik ļoti atgādina mūsu zemi. Laikam gan rēta tauta un zeme vēl būs tik smaga likteņa piemeklēta kā Baltkrievija. Kas redzējis Minsku pirms kara — to šodien vairs nepazītu. Visa pilsēta vārda pilnā nozīmē drupās. Fašistu teroristu barveži šodien Nirnbergā mēģina tēlot rātnus bērņņus. Gribētos viņus visus nostādīt šīs postažas vidū. Droši vien arī tad viņi mēģinātu tiepties: ne jau mēs, bet mīnas uzspridzināja namus. Gluži kā bende sacītu, ne viņš, bet virve vainīga pie nevainīgā nāves.

Pilsētas mūzejā var izlasīt kādas vācu armijas vadības 1941. gada 29. decembra pavēli 98. kājnieku divīzijai. Tani pavēlēts iznīcināt sienu, salmus, produktus, pat krāsnis — visu līdz pēdējam, lai baltkrievu tautai atņemtu iespēju dzīvot. Citā pavēlē vēl pirms uzbrukuma Padomju Savienībai teikts, ka ienaidnieka zemē nodedzināmas visas dzīvojamās ēkas, par cik tās nav vajadzīgas pašu armijas vajadzībām. Tā viņi darija arī baltkrievu zemē. Un tomēr varonīgās tautas pretestība palika nesaliektā. Par to spilgtāko liecību dod slaveno partizānu brigādes un baltkrievu tautas pašizliedzīgais patriotisms, ar kādu viņi šodien ķeras pie izpostītās dzimtenes atjaunošanas. Drupu tukšnesī skan lāpsta, klaudz veseļi. Minskietiem nav vaļas domāt par grūtībām — viņi skatās rītdienā. Pilsētas atjaunošanas plāns paredz septiņus gados uzcelt jaunu Minsku. Jau šodien pa galveno ielu sešu kilometru garumā rit tramvajs, darbojas ūdensvads, namos vakaros iedegas gaišas spuldzes.

Laukumā pie valdības nama paceļas Ļeņina pieminēklis. Liela tautu vadonis ar izstieptu roku rāda pret rītiem. Minskietis pastāstīja, ka vācieši atkāpjoties pieminēkli iznīcināja. Bet palika nolējuma formas. Un jau pēc dažām dienām Ļeņina tēls ieņēma savu vietu uz posta-menta.

Rīdzinieki ar divtik lielām dzīvokļu platībām un citām labierīcībām varētu mācīties no minskietiem, īpaši viesmīlības un bolševistiskā sīkstuma tikumu. Viesim no citas republikas mīnietis atdod visu labāko. Viņš pats ar mieru paknapināties, apmierināties ar vismazākām ērtībām, ja vien ciemiņš jūtas labi un ērti. Tautas senā, gudrā atziņa, ka ne ar mantu un namu dzīvot, bet ar cilvēku, šiem ļaudīm kļuvusi pati par sevi saprotama patiesība.

Tiesa, grūtību tādā izpostītā pilsētā ne mazums. Nelielā istabiņā parasti mitinās mazākais pāris ģimeņu, dažkārt pietrūkst nepieciešamā siltuma, apdzīest gaisma. «Jā, bet kur tad lai viss tas uz reizes rodas?» mīnietis jūms atbildēs. «Uzcelsim, būs visa kā gana, ir gaismas, ir siltuma, ir vairāk aizdara uz maizes rīcienu.» Tā runāt var padomju cilvēks, kas prāta satriekt vācu fašismu, kas prātis arī uzcelt lepnas celtnes un dzīvot plaša kultūras vēriena dzīvi.

Pirmais sastapšanās vakars ar baltkrievu rakstniekiem izvērtās istā divu brāļu tautu draudzības suminājumā.

Rakstnieku Savienības sekretārs dzejnieks Petrus Brovka, Maksims Tanks, Arkadijs Kuļešovs, no Irānas atbraukušais jaunais dzejnieks Pančenko un daudzi citi nepārtraukti uzsauca tostus Latvijai, latviešu tautai, slavenajiem gvardiem. Pieminēja Raiņa vārdu un Andreja Upīša, Viļa Lāča un citu padomju rakstnieku vārdus, ar kuriem Tēvijas kara gados Maskavā radies ciešs kontakts un draudzība. Mums par izbrīnu baltkrievu draugi pirmie uzsāka: «Kur tu teci, gailīti manu?» Redzams, populārās dziesmiņas motīvs, ne vienu vien reizi dzirdēts, dzīvo baltkrievu tautā jau gadu desmitus.

Minskā sastapām arī Jankas Kupalas dzīvesbiedri. Viņa atcerējās Raini, kas 1926. gadā dažas dienas ciemojies viņu ģimenē. Diemžēl, visas Raiņa vēstules gājušas bojā līdz ar Kupalas namiņu un lielo bibliotēku, ko vācieši nodedzināja. Lielo latviešu dzejnieku Minskā sauc par baltkrievu draugu un to atceras daudzi. Satiekām vecākas paaudzes rakstnieku, kas Raini pavadījis pastaigas gājienos pa pilsētu un zināja pastāstīt dažus interesantus sīkumus no kopējām sarunām.

Okupācijas gados smagi zaudējumi nodarīti arī rakstnieku saimei. Atgriezoties sagrautā dzimtajā pilsētā, neviens vairs nav atradis savu dzīvokli, ne grāmatas. Fašistiskie vandaļi ar vācisku precīzitāti iznīcinājuši visu, kam sakars ar tautas kultūru un literatūru. Sirmāis Tautas rakstnieks Jakubs Kolass jokoja, ka viņam tagad nākoties apstaigāt paņņas un draugus, lai sameklētu kaut pāris eksemplāru tiem dāvēto paša sacerējumu.

Kādreiz baltkrievu rakstniekiem bija pašiem savs nams. Tā vietā tagad tukšs drupu laukums. Rakstnieku

(Turpinājums 2. lpp.)

Edgars Damburs

Viļņa

Gedimins ceļas pāri,
Lejā Viļņale rūc, —
Alkaini vēji kāri
Krustu kalnā jā dūc.

Aizlokas Neris straujā,
Zilst kur lietuvju sils.
Ceļu pēc jūņas taujā,
Laistās kur klājums zils.

Divainos senos rakstos
Teiksmas saburtot var. —
Blāzmaina gaisma plakstos
Iekrīt un maigi skar.

Ieskanas sēra daina,
Stīgas koklētājs glauz —
Atbur senatnes ainu,
Varoņu stāstu pauz.

Zilīte mundra steidzas
Vēsti priecīgu teikt —
Bēdu diena ka beidzas,
Brāļus latviešus sveikt.

Viļņas torņgali sliedzas
Austras plaukšanu tvērt. —
Gobas pie tilta sniedzas
Saulēs atspulgu dzert.

Lietuvas spožā slava
Dziesmās vairs nenoriet. —
Vanags no līzdas savas
Laižas debešos skriet.

«Georgijs Skarina» (par pirmo baltkrievu kultūras darbinieku). Vēl vēsturiskas lugas rakstījis Volskis.

Daudz rūgtu vārdu nācās dzirdēt par kritiku. Baltkrievu literatūrā kritikai vispār nav pievērstā pietiekama uzmanība. Redzamākais kritiķis un teorētiķis Bende aprobežojas ar recenziju, kur īsumā pārstāsta jauno darbu saturu. Trūkst analīzes un norādījumu jauniešiem dzejniekiem.

Jaunatnes literatūrā, par kuri runāja ļoti maz, ievērojams J a n -

IGAUNIJAS VALSTS DRĀMAS TEĀTRA

25 GADI

A. Čaks

Fragments no poēmas
1905. GADS

Mājas deg. Zeme deg. Cilvēki krit.
Kas dzīvs vēl šodien, nebūs vairs rīt.

Deviņsimti piektais,
Dragātais un liektais,
Asu ložu triektais
Gads.

Mana mēle šķobās,
Nakts no acīm lobās.
Visas kapu kopas
Skaitīt neattopas
Skats.

Deviņsimti piektais,
Pāri audzēm sniegtais,
Dragātais un liektais,
Skarbu dusmu triektais
Gads.

Cita tāda nava.
Mūžam viņa slava
Mūsu miesā degs,
Kamēr saule leks,
Nakts ar dienu mīsies,
Nāvi mezglā sies
Gads.

Tu nāc kā tāla šalka,
Kā kvēpu sūrumš smags.
Kas dzej no tava malka,
Kļūst nevaldāms un traks.

Deg sirdīs tavas mājas
Tāpat kā toreiz vēl.
Kur liktas tavas kājas,
Tur mežs vēl tagad kvēl.

Es eju garām priedei,
Kur krusts ir iegriezts reiz.
Tas katru gadu iedeg
Arvienu dziļāk greizs.

Es ņemu smiltis liekties,
Ko likt sev spilvenā.
Gads deviņsimti piektais,
Pār mani degošs nāc!

Deviņsimti piektais,
Tautas dusmu triektais,
Dragātais un liektais
Gads.

Ir cēlušies laukos visi:
Skolotājs, zemnieks un bads,
Akmens, izkopts un bise —
Deviņsimti piektais gads.

Kur nams — sārta uguns skaida.
Kur dārzs — oglēs ābeles.
Egles zars pāri bez vaida
Pašu saimnieku mūžibat nes.

Atrauts ar tautas roku,
Pagastnams likumus kuļ.
Izmests pa atvērtu logu,
Ķeizars starp usnēm guļ.

Uguns mēle, uguns plauksta,
Vējš, kas visu aizrāvis,
Arvien augstāk, augstāk, augstāk
Tur, kur irst un sabrūk viss.

Sēkla, ko vēl jūtu dīgštam,
Vaļā vērtas debesis,
Pirmais skūpstis un pirmā rīkste
Dzēliens. Palaists akmenis.

Deviņsimti, deviņsimti,
Deviņsimti piektais gads,
Dvēselēm tu devi dzimteni,
Nokrizdams kā zvaigzne pats.

Dzīva nāve. Rūgtums labais,
Ugunsgrēks, kas rozi dod.
Elpu spožums, naktī glabāts.
Asins brīnums. Mūžu ods.

Zirgs, kas pārrauj lauztam tiltam,
Briedis nenotveramais.
Apgāzts ezers. Siržu šķiltava.
Klints un reizē pūpols maigs.

Deviņsimti, deviņsimti,
Deviņsimti piektais gads,
Mūžam tu man sirdi krimti,
Līdz es kļuvi savs un pats.

23. decembrī IPSR Valsts Drāmas teātris atskatījās uz 25 gadu darbu, svētku izrādei inscenēdams Šekspira tragēdiju «Karalis Līrs».

Jubilāra attīstības ceļš atšķiras no citiem igauņu teātriem. 1920. g. grupa jaunu teātra entuziastu apvienojās drāmas studijā, igauņu pirmajā sistēmiskajā teātra mākslas mācību iestādē, kurās dvēsele bija Staņislavska cienītājs P. Seps, un līdztekus mācību darbam sāka dot arī publiskas izrādes. Mācības beidzot, ansamblis izrādījās par tik saliedētu un īpatu, ka no tā drīz vien izveidojās jauns, patstāvīgs teātris, saukdamies par Drāmas studijas teātri. Tā kā teātra ienākumi Tallinā nebija lieli, tas 1925. gadā pārveidojās par ceļojošo teātri, dodams pastarpām izrādes arī Tallinā. Par spīti grūtajiem materiāliem apstākļiem, jaunais teātris paplašinājās, tā mākslinieciskās spējas pieauga, tas ieguva savu seju un bija ļoti darbīgs, gadā bieži do-

dams pāri par 400 izrādēm gan Tallinā, gan provincē. No 1937. g. tas sāka saukties par Drāmas teātri, atkal vairāk nostabilizēdamies galvaspilsētā, un 1941. gadā kļuva Valsts Drāmas teātris.

Jau no savas darbības sākuma Drāmas teātris centies būt tautas teātris šā vārda plašākajā un labākajā nozīmē, cenzdamies tautu audzināt un pacelt tās māksliniecisko garu. Tādēļ viņa reperetuārs ar visiem izņēmumiem bijis augstvērtīgs. Te spēlēti ne vien igauņu, bet arī lieli krievu un Vakareiropas klasiķi un progresīvie autori.

Drāmas teātris allaž bijis reālistisks teātris un te no pirmajām pastāvēšanas dienām strādāts pēc Staņislavska metodes. Tādēļ šim teātrim tagad viegli spēlēt sociālistiskā realisma garā.

Drāmas teātris allaž rūpējies par jaunu mākslinieku kadru audzināšanu, dodams igauņu skatuvēm

daudz spējīgu aktieru. Ļoti lieli nopelni šā teātra izveidošanā un celšanā pieder Nopelniem bagātajam mākslas darbiniekam Pīrtam Peldrosam, tagadējam Valsts Drāmas teātra direktoram un mākslinieciskajam vadītājam, un talantīgajam režisoram inscenētājam un nenogurstošajam pedagogam Leo Kalmeta, kas šai teātri darbojas no tā pirmajām dienām. No aktieriem ievērojamākie: Nopelniem bagātais skatuves mākslinieks Kaljola, Sūrorgs, Himre, Tubina, Lindaua, Ungvere u. c. Drāmas teātri auguši un veidojušies arī Tautas mākslinieks Antss Lauters, Tarmo, Meldre, Mors, Reimans un vēl daži, kas tagad darbojas citos teātros.

Drāmas teātris agrākajos gados viesojies arī Latvijā, izpelnīdamies latviešu skatītāju atzinību. Jubilāru Tallinā apsveikt bija ieradies arī Latvijas PSR Drāmas teātra direktors A. Austrīņš.

Elina Zālte

CHRONIKA

Maskavai 800 gadu

1947. g. aprīlī atzīmēs 800 gadu, kopš dibināta Maskava. PSRS Valsts muzejs un vairākas zinātnu iestādes jau sākušas priekšdarbu veikšanu šīs jubilejas atzīmēšanai.

«Tassa Logi» vēlēšanās
«Tassa Logu» darbiniecības sācijas intensīvs darbs plakātu pagatavošanai par vēlēšanu kampaņas temām.

Tallinā atrasta I. Repina līdz šim nepazīstama glezna

Nesen Tallinā kāds pilsonis gadījuma pirkumā ieguvis dažas eļļas gleznas. Mākslinieks Ellers, pie kā minētais pilsonis griezies ar lūgumu noteikt gleznu māksliniecisko vērtību, konstatējis, ka viena no šīm gleznām ir vērtīga un vispārībai līdz šim nepazīstama I. Repina portreta etiķe eļļā, autora parakstīta un datēta ar gada skaitli 1899.

Mākslinieks Ellers stāsta:
Gleznas lielums 0,45x0,49 un tā attēlo uz gaiša fona orientāli eksotiska virieša galvu turbānā. Glezna labi saglabājusies.

Tā kā daudzus Repina šā perioda slavenus darbus dabūja rokā pēc Oktobra revolūcijas no viņa vasaras mītnes «Penāti» Somijā, tad varētu pieņemt, ka minētais darbs tieši no Somijas atceļojis uz Igauniju.

Krievu teātra Gruzijā 100 gadu jubileja

Krievu klasiskās drāmatūrijas skate Gruzijā pag. gada decembra otrā pusē sakrita kopā ar ievērojamu skaitli — ar 100 gadiem, kopš Tbilisi atklāts pirmais krievu teātris. Gribojedova vārdā nosauktā Krievu drāmas teātri notika šai jubilejai veltīts svinīgs vakars.

Arhitektūras izstāde Tallinā

Arhitektu Savienība un Arhitektūras Pārvalde decembra beigās Tallinā sarīkoja izstādi ar vairāk kā 120 darbiem, no kā varēja gūt pārskatu par pēdējā gada — padomju gada — sasniegumiem. Kāda būs jauncelamā Tallina, tas redzams no vairākiem projektiem (arhitekti Soanss, Tipels, Tarvas), tāpat no Centrāllaukuma konkursa projektiem, kas izstādīti plašākās publikas apskatei. Redzams arī Narvas atjaunošanas projekts un tāpat atsevišķu namu plāni.

Valsts rakstniecības muzejs

Tartū atklāts Valsts Rakstniecības muzejs, ko vācu okupanti bija slēguši, tā krājumus pa daļai likvidēdami, pa daļai izkaisīdami pa visu Igauniju.

Padomju vara muzejam atdevusi atpakaļ tā namu un palīdzējusi savākt krājumus, kas tagad atkal pieejami pētniekiem un plašajai publikai.

Muzejs sastāv no 4 nodaļām: bibliotēkas, rokrakstu, tautas garamantu un bibliografijas nodaļām.

V. R. Muzeja bibliotēkā sevišķi vērtīga igauņu aviācijas nodaļa, it īpaši tās vecākā daļa, sākot ar pirmo avīzi, kas iznākusi 1766. g., un pirmo kalendāru no 1733. g. Liela vērtība ir svešvalodu krājumam «Baltica», kurā ietilpst visā pasaulē iznākušie raksti par Igauniju, sākot ar 16. un 17. g. s. vēstures kronikām, vecajām rokas un adrešu grāmatām, vecākajām Baltijas kartēm u. t. t., līdz jaunākajam laikam — kopā 50 tūkstoš grāmatu.

Rokrakstu nodaļā bagātīgi materiāli no igauņu tautiskās atmodas laikiem līdz mūsdienām — rakstnieku oriģinālmanskrīpti, sarakstīšanās, ievērojamāko organizāciju u. c. materiāli. Šai nodaļā vēl ietilpst 5000 foto uzņēmumu, kas savā vecākajā daļā ir ar neaizstājamu vērtību, rādot visu igauņu darbinieku un notikumu uzņēmumus.

Tautas garamantu nodaļā ietilpst 170 tūkstoš tautasdziesmu.

Bibliografijas nodaļā ir 800 tūkstoš bibliogrāfisku sarakstu.

Zurnāls «Kino māksla»

Maskavā šinīs dienās iznācis žurnāls «Kino māksla» pirmais numurs. Žurnāls, kas iznāks reizi mēnesī, būs veltīts kino mākslas problēmām un tani darbosies līdz labākai padomju kino speciālisti, režisori, rakstnieki un mākslinieki.

Dokumentālas filmas 1946. gadā

Dokumentālo filmu centrālā studija šinī gadā (blakus kino periodikai, kas veltīta padomju zemes ievērojamāka-

Iznākusi Karoga 11.12. burtnīca

Burtnīcas saturs plašs un daudzpusīgs. Prozas daļā Viļa Lāča jaunā, interesantā romāna Vētra pirmā daļa. Tajā rakstnieks tēlo buržuaziskās varas pēdējos gadus un Sarkanās Armijas ienākšanu Rīgā. Tas ir pirmais ievērojamākais darbs latviešu padomju literatūrā, kurā mūsu zemes vēstures laika grieži rādīti jau lielā kompozīcijā. Tāpat lasām arī Jāņa Granta īpatnā kaņa stāsta Kalna sādžas aizstāvēšana nobeigumu. Nelielu miniatūru Mana biedra nāve devusi Mira Krupnikova. Bagātāajā liriskā daļā Jūlija Vanaga spēcīgā poēma par latviešu revolucionāru — Pamale dun, Arvida Grīguļa, Valda Luksa, Jāņa Plauža, Jāņa Grota,

Andreja Baloža dzejoli. No jaunajiem dzejniekiem debitē Valija Brutāne, Pēteris Pijols, Cecilija Dinere u. c. Apcerējumu daļā Kārļa Krauliņa studija par latviešu Tautas dzejnieku Raini un revolūciju, Pēteris Pijols biogrāfiska apcere par Teodoru Ūderu. Jānis Niedre uzrakstījis vispusīgu rakstu par ievērojamo nacionālās atmodas laika darbinieku Krišjāni Valdemāru, Ādolfs Talcis analītisku Andreja Upīša lielā romāna Zaļā zeme iztirzājumu. Pielikumā Bibliografija Teodora Ūdera gleznu attēli, Oto Skulmes un Arvida Egliša Ūdera un Krišjāņa Valdemāra portreti.

	Piektd., 11. janv.	Sestd., 12. janv.	Svētd., 13. janv.	Otrd., 15. janv.	Trešd., 16. janv.	Ceturtd., 17. janv.
LPSR VALSTS OPERAS UN BALETA TEĀTRIS		plkst. 19.30 Baleti — Rozes gars, Karnevāls, Divertissements	plkst. 13 AIDA plkst. 19.30 P. Calkovska balets	plkst. 19.30 Baleti — Rozes gars, Karnevāls, Divertissements	plkst. 19.30 P. Calkovska opera JEVGENIJS ONĒGINS	
LPSR VALSTS DRĀMAS TEĀTRIS Kronvalda bulv. 2, tālr. 2233	plkst. 19.30 VILKI UN AVIS	plkst. 19.30 JAUKO MĀŅU DIENA	plkst. 14 NO SALDENĀS PUDELES plkst. 19.30 UZ KURU OSTU?	plkst. 19.30 JAUKO MĀŅU DIENA	plkst. 19.30 VILKI UN AVIS	plkst. 19.30 NO SALDENĀS PUDELES
LPSR VALSTS DAILES TEĀTRIS Lāčplēša ielā 25, tālr. 6496	plkst. 19.30 PŪT, VEJINI	plkst. 19.30 U Z V A R A	plkst. 14 UN VILNOJAS JŪRA plkst. 19.30 HODZA NASREDINS	plkst. 19.30 PŪT, VEJINI	plkst. 19.30 SVĒTKI SKANGALE	plkst. 19.30 CEĻA CIRTEJI
LPSR VALSTS KRIEVU DRĀMAS TEĀTRIS Komūnālā ielā 1, tālr. 3263.	plkst. 13 un 19.30 MASENKA	plkst. 19.30 BEZ VAINAS VAINIGIE	plkst. 13 PIGMALIONS plkst. 19.30 TĀ ARI BŪS	plkst. 19.30 BEZ VAINAS VAINIGIE	plkst. 19.30 PIGMALIONS	plkst. 19.30 BEZ VAINAS VAINIGIE
LPSR VALSTS JAUNATNES TEĀTRIS Lāčplēša ielā 37, tālr. 6633	plkst. 12 G A I S M A	plkst. 12 KRAUKLITIS plkst. 19.30 JŪRAS MEDNIKS	plkst. 14 JŪRAS MEDNIKS plkst. 19.30 TEVU JAUNĪBA		plkst. 19.30 Jauniestudējums KO MEKLE, TO ATROD	plkst. 17 KO MEKLE, TO ATROD
LPSR VALSTS STRADNIEKU TEĀTRIS Sarkanās Armijas ielā 10-a, tālr. 6131	Janvāra sākumā izrādes nenotiks. — Sarkanā ar vēlēšanu kampaņu viena aktieru brigāde izbraukusi uz Krustpili, Jēkabpili,		kur uzstāsies ar solo dziesmām, dejām un mūzikas priekšnesumiem, bez tam sniegs montāžu no operetes KĀZAS MALINOVĒA.		Otrā aktieru brigāde kopā ar Krievu Drāmas kolektīvu 4. janvārī izbrauca uz Abreni, kur uzstāsies ar priekšnesumiem.	

LP Komponistu Savienības

JAUNRADES APSPRIEDĒ

Svētdien, 6. janvārī, slēgtajā jaunrades sēdē Dmitrijs Kulikovs iepazīstināja Komponistu savienības biedrus ar savu simfoniju, un Pēteris Smilga demonstrēja Jāzepa Vitola Rapsodiju vijolei savā apstrādājumā. Teicams šo darbu interprets un pavadītājs bija jaunais apdāvinātais pianists Jāzeps Lindbergs.

Rakstīt simfoniju, atzīstas autors, ir ļoti pārdošība. Kad pasaulē ir tādi ģeniāli darbi kā Bēthovena Piekta, Čaikovska simfonijas, jaunākā laikā Šostakoviča darbi, kur ieliktas tik dziļas domas, lielas idejas, vesela filozofija, tad, šķiet, varam klusēt, simt gadu nerakstīt vairs. Un tomēr mūzas acinājums — izteikties tieši šai grūtajā simfonijas formā — komponists nav spējis pretoties. Kritika autoru nebaida, labprāt viņš solās uz klausīt iebildumus un ievērot visus padomus.

D. Kulikova simfonija veidota klasiskā garā un formā, tā četrdaļīga. Stilā visā rakstībā manāmas labas skolas tradīcijas. Autors nopietni studējis pie lieliem meistariem, guvis no tiem daudz vērtīgu ierosmju un norādījumu. Tikai tik plašā darbā sevi izteikt, parādīt pilnībā jaunajam skaņradim nav vēl laimējies. Mūzika pauž emocijas, savu mūzikālu domu, pārdzīvojumu, bet forma ir izplūdusi, nav celtniskas stingrības, nav viengabalainības, atsevi-

ķi posmi nav psiholoģiski saliedēti, nav arī īstas mērķtiecīgas kulminācijas. Kolektīvs ieteica autoram vēl pastrādāt, mēģināt sasniegt koncentrētāku, viengabalaināku izteiksmi. Tad komponistu saime vēl reizi noklausīsies šo darbu Radiokomitejas orķestra izpildījumā — slēgtā mēģinājumā — un tikai tad varēs spriest par simfonijas ieslēgšanu koncertu programās. Strādājot pēc kolektīvajām jaunrades darba metodēm, šāda stingra kritika — paškritika grib jo augstu pacelt katra mākslas darba kvalitāti Padomju Latvijā.

Otrais sniegums bija Jāzepa Vitola Rapsodijas apstrādājums, komponista P. Smilgas paša priekšnesumā.

Ar interesi, bet, jāatzīst, arī ar zināmām klusām bažām gaidījām vecmeistara darba pārstudējumu. Vārds: labot, pārtaisīt — vieš neuzticību, pat bailes. Vajadzīga liela smalkjūtība un pietāte pret otra garu, nepieciešama pat zināma mākslinieciska gaišredzība, domu lasīšanas spēja. Citādi tik viegli te var pāri nodarīt.

Vai tā nav katra radītāja neapstrīdama suverēna tiesība: tikt vērtētam pēc darbiem, kādus viņš pats, un vienīgi pats, ir radījis un darinājis?!

Musorgskis, kurš vai ik vēstulē Rimskij-Korsakovam tik noteikti pauž savu vēlējumus: «Ja mani

darbi mani pārdzīvotu, — lai tie dzīvo tādi, kādus es tos esmu radījis un kā es pats tos esmu uzrakstījis.» Un kā tieši Rimskijs-Korsakovs ir Musorgski labojis! Bet daudzi darbi tikai pārstrādāti, papildināti tikuši istajā godā; tie būtu aizmirsti, noklusēti; kā zemes dziļumos dimanta gabals — tikai lietpratīgā slīpējumā, ietvarā tas atmirz savā spožumā, top istā vērtība.

Problēma, kuŗas dēļ tik daudz domu šķēpu laužts.

Pārstrādājot J. Vitola Rapsodiju, P. Smilga centies grūtās vietas tehniski atvieglot, tā darīt darbu pieejamu katram vijolniekam, un līdz ar to dot iespēju šim tagad reti spēlētā darbam ieiet tautā. Ir vietas, kur labojumi it teicami padevušies, piem. I daļā, arī pēdējā daļā (izņemot noslēgumu). Rapsodija tā šķiet tikai ieguvusi — kļuvusi vijolnieciski interesantāka. Tikai vai no jauna ievestie dubultflažoleti darīs šo gabalu vieglāku vidusmēra vijolniekam? Drīzāk gan grūtāk būs to izspēlēt. Šo iebildumu kolektīvs lika autoram pārdomāt. Bet lai nu kā, Smilgas darbu noklausījušies, daudzi jutām kā atvieglinājumu un gandarījumu. To vārdos izteica prof. P. Barisons: «Labojumi ir tikai tehniskas dabas. Mūzika nav labota. Tas ir galvenais — mēs esam apmierināti.»

Milda Zālīte

Arvīda Žilinska mūzikas pēcpusdienā „CIŅAS“ ZĀLĒ

Skaņu mākslas draugus un cienītājus jau otrreiz iepriecina «Ciņas» redakcijas jaunievedums. Pirmajam sarīkojumam, kas bija veltīts Tautas mākslinieka Alfrēda Kalniņa skaņdarbiem, 6. janvārī sekoja otrs — Arvīda Žilinska mūzikas pēcpusdienā.

Arvīds Žilinskis ir viens no mūsu jaunās paaudzes populārākajiem skaņražiem, kuŗa intimā, dziļi sirsnīga māksla vispiemērotāka tieši šādiem kamerstila gaumē veidotiem sarīkojumiem. Gaumīgi izdotajā programmas grāmatīnā blakus tekstu autoru atzinumiem lasām Žilinska kautros, nemākslotos vārdus.

Programma izturēta, viengabalaina. Zīmīga jau teksta autoru izvēle — meklētāji un revolūcionārie romantiķi: Leons Paegle, Ziemeļnieks, Grots, Lukss, Vanags. Žilinskis sev par vistuvāko atradis dzeju, kur daudz sirsnības un vienkāršības; tā sakņojas dzīves realitātē, tā ir patiesa, ar tādu romantisma piesitienu, kam nav nekā forseta vai, kā mēdz teikt, «taisīta».

6. janvārī atskaņotajā klavieru mūzikā Žilinskis parādās kā smalks, atjautīgs ilustratīvu ainu sniedzējs; virknē mūzikālu impresiju viņš krāsainā, pievilcīgā tvērumā attēlo dabas iespaidus un personīgas izjūtas. «Pļāvējos norā» mēs tiešām dzirdam izkapšu švikoņu, «Aizmirstā kapsēta» mums sagādā klusi rezignētu noskaņojumu, kas tomēr nenovēd līdz asāai smeldzei, bet miniatūrā «Pie strauta» spriegli skan draisko pavasara urgu čalas. Improvizācija par tautasdziesmas «Saulī' vėlu vākarā» temu apliecina mūziķa pieaugošo tuvību latviešu folkloras pasaulei. Komponista tehniskā gatavība jau krietni nobriedusi, bet kā no viņa paša vārdiem, tā no pēdējā laika darbiem jaušams: pie reiz sasniegtā Arvīds Žilinskis neapstāsies, viņš ies tālāk.

Programmas vokālajā daļā dzirdējam gan jau agrāk iemīļotās, labi pazīstamās («Uz tilta», «Cimdu pāris», «Ziediņš», «Jasmīni tvaņ», «Kā sapnī»), gan jaunrakstītās dziesmas. «Zvejnieka dziesmā» (Jūli. Vanaga t.) un «Līgavai» (L. Paegles t.) jūtama Žilinska nosvēršanās uz folkloras pusi, bet viņš vairāk izmanto tautas tradīciju garīgo noskaņojumu, mazāk tīri mūzikālos elementus: visi noteikti pakļauts autora izteiksmes savdabīgumam. Dziesma «Pīpei» attēlo cīnītāja frontinieka izjūtas nesenajās varonīgo kauju dienās, bet «Rudens pusē» (abām V. Luksa t.) gaišās jūsmīgās skaņās rāda dzīves atjaunošanu, augšupeju miera apstākļos. Krāšņi kāpināti izskan dziesma «Meklētāji» (L. Paegles t.) — brīvības kapotāju nerimtīgās trauksmes apliecinājums.

Edgars Plūksna dziesmu iztulkojumā atradis laimīgu kontaktu ar autoru — mūziķi viņš drošs, nokrāsās smalkjūtīgs. Pats Žilinskis, atskaņojot savas klavieru kompozīcijas un veicot dziesmu pavadījumus, viscaur veikls, pārejās izteiktām niansēm bagāts.

Autoram un dziedonim veltīja daudz ziedu un aplausu, kam sekoja piedevas. Lai šī pelnītā atsaucība būtu komponistam pamudinājums jaunu vērtīgu darbu radīšanai! Nākamā «Ciņas» mākslinieciskā pēcpusdienā, veltīta LPSR Nopelniem bagātā kultūras darbinieka Jāņa Sudrabkalna darbiem, paredzēta svētdien, 27. janvārī.

Anna Grēviņa

Edgars Damburs

(Turpinājums no 4. lpp.)

Savienība pagaidām mitinās valdības namā nelielā istabiņā. Un kur lai telpas šodien ņem, ja ap 40 proc. republikas austrumu apgabalu iedzīvotāju vēl dzīvo zemniecās. Jāmin, ka 42 rajonus fašistu soda ekspedīcijas nolīdzināja ar zemes virsu. Kad pirmā rakstnieku grupa atgriezās galvaspilsētā, vēl liesmoja ugunsgrēki, Minskas tālākās pieejās dunēja lielgabali. Tāpēc neviens pirmām kārtām nedomāja par dzīvokļiem un mēbelēm, bet kā atjaunot okupantu iznīcināto kultūras dzīvi, par poligrafiskās bāzes atjaunošanu. Šajā ziņā tā atradās daudz jaunākā stāvoklī nekā mūsu republika. Saglabājies vienīgi Preses nams ar pāris tipogrāfijām, uz kuŗām gulstas milzīga darba slodze. Taču īsā laikā arī pie šīm aprobežotām darba iespējām paveikts ļoti daudz. Iznāk četri žurnāli, divi lieli dienas laikraksti, Literatūras avīze, izdots desmitām jaunu grāmatu. Literatūras avīzes un žurnālu tehniskā apdare un mākslinieciskais iekārtojums gaumīgs, iespiedums glīts.

Trīs plēnuma dienas bija īsta padomju tauti draudzības un patriotisma demonstrācija. Mēs, latvieši, dziļi izjutām tās savstarpējās ciešās saites, kas vieno Baltijas jūras piekrasti ar vistālākām republikām. Izjutām, kāds spēks lielajai Savienībai. Redzējam, cik tuva un dārga baltkrievu tautai Raiņa zeme, ka tie 600 kilometri, kas šķir Minsku no Rīgas, nespēj atdalīt mūs vienu no otra.

Ar baltkrievu rakstniekiem pārrunājām, kā rast vēl ciešākas saites, lai arī abu tautu literatūras kļūtu pieejamas kā baltkrievu, tā latviešu lasītājam. Atskaitot Raiņa atdeju, daudz Jankas Kupalas dzejoļu un tautasdziesmas, vairāk arī nekā nezinām no brāļu tautas rakstniecības. Jāatrod ciešs kontakts arī šajā tik svarīgajā kultūras jomā. Dzejnieka spārnotais vārds taču visātrāk un labāk atklāj citas tautas raksturu, dvēseli, jūtas un domas, parāda kopējo un rakstniego visu padomju tautu dzīvē.

Konstantīns Aizpurs.

A. N. OSTROVSKA

„BEZ VAINAS VAINĪGIE”

LPSR Krievu Drāmas teātrī

Ieejot savās pārbūvētajās telpās, jau ar šī gada sākumu kā pirmo uzved Ostrovska komēdiju «Bez vainas vainīgie».

Ostrovskis — Helākais 19. g. s. krievu drāmatīķis, viens no krievu modernās drāmas pamatlicējiem — savā mūžā uzrakstījis ap 50 lugu: ainu, komēdiju, drāmu. Krievu literatūrā, kur bija tikai situāciju komēdijas, Ostrovskis ar Gogoli ievēda arī raksturkomēdijas, kas bija milzu solis uz priekšu. Tipus savu lugu varoņiem viņš ņēma no sava laikmeta, kad reakcionārajā Krievijā pēc 1860. gada reformām zemnieku stāvoklis praktiski nebija labāks par vergu stāvokli, kad pilsētās kļīda sērīdieņi bez pajumta un kad arvien vairāk Krieviju apšalca svaigie progresā vēji, kad bieži atklātās studentu demonstrācijas un proklamācijas pauda vispārējo nemieru.

Komēdijā «Bez vainas vainīgie» risinās fābula par savu dēlu pazaudējušu aktrisi. Lubova Otradina, pieņemtā aktrises vārdā Elena Kručiņina, kauču uz skatuves guvusi spožus panākumus, ilgus gadus nes savā sirdī smeldzi par dēla nāvi, nezinādama, kā viņš tās prombūtnē miris un bedīts. Kad teātri noķer bufetes izlaupītājus, viņa brauc uz guberņas pilsētu, lai gubernators apžēlotu šos divus jaunekļus. «Mums nevajag jūsu žēlsirdības», pateicības vietā viņai pikti deklarē atsvabinātie Grigorijš Neznamovs un Šmaga, jo viņi savā mūžā nav zēloti. Aktrisei Elena Kručiņinai to pavēlējusi darīt viņas sirds, kuŗā neizzūd domas par zaudēto dēlu, kuŗš tagad būtu tikpat vecs. Intrīģeļoši, brīžiem smagām, brīžiem komiskām situācijām mijoties, aktieru vidū parādās gan cildinātā aktrise Kručiņina, gan bufetes aplaupītājs, kāda nomales teātra aktieris Grigorijš Neznamovs, gan aktrises jaunības dienu pavadējs Grigorijš Murovs, gan citi, līdz pēdējā cēliena viesībās viesi pieskandina glāzes un uzsauca:

—Dziersim par godu retajam talantam, par godu lieliskajai sievietei Elena Ivanovnai Kručiņinai!

Sai brīdī atklājas, ka Grigorijš Neznamovs — viņas dēls.

Ostrovskis šai lugā paceļ ciņas karogu par cilvēcību, par cilvēka laimi, par viņa tiesībām, par mātes cieņu. Autors te spilgti parāda, kā nesavtība dzīvē sadurās ar nežēlību, apliecina sēr-

dieņu tiesības uz brīvību vēl muižas kungu laikos. Lūk, rakstnieka lielums!

So lugu, kuŗā maz situāciju komikas un nedaudz raksturu un dialogu komikas, grūti būtu nosaukt par komēdiju, ja tur nebūtu parādīta viena no galvenajām komēdijas pazīmēm — laimīgās beigas, kad māte pēc daudz gadiem atrod savu dēlu un dēls māti.

Kaut šī luga nepieder pie Ostrovska labākajām komēdijām, tomēr savdabīgais sižets un aktieru spēle spēš valdzināt teātra cienītājus.

E. O. Bunčuka galvenajā Lubovas Otradinas lomā vēl pārāk distancēta, nedroša un par maz iejutusies lomā visā pirmajā cēlienā. Drusku vairāk jau pārliecina otrajā cēlienā nejausā satikšanās ar prātā jukušo aukli Irinu, no kuŗas aktrise Elena Ivanovna uzzina par dēlu. Otrais cēliens notiek 17 gadus pēc pirmā, un jaunava Lubova Otradina te kļuvusi par dāmu pāri pusmūžam. Šeit Bunčukas tēlojums izlīdzināts, apslēpto bēdu un prieka nianses organiski pāriet viena otrā, kustības dabiskākas nekā pirmajā cēlienā. Cik neizdevies mīlas maiguma un traģiskas atveidojums pirmajā cēlienā, satiekoties ar viņas pavadēji Murovu, tik nākamajos cēlienos simpatisks un neaizmirstams paliek aktrises tēls laipnās sarunās ar Neznamovu un Šmagu, kā arī asajās atbildēs Murovam. Beigu skatā, kad māte pakļūdušajā aktierī uzzīmē savu dēlu, sevišķi aizkustinoši parādīts, ka viņa ir bez vainas vainīga dēla liktenī.

LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka J. Jurovska Grigorijš Murovs nenosvērts, baudkārs jauneklis pirmajā cēlienā un vēss, plaša vēriena izdarītājs nākošajos. Pirmajā cēlienā labi parādīta Grigorija Murova iekšējo pretrunu ciņa — būt uzticīgam Lubovai (kuŗai no viņa ir dēls), vai aiziet pie Taisas. Nākošajos cēlienos redzam cienījamu aristokratu, vēsu guberņas varasvīru, kuŗa mīlestības piedāvājumam nav vairs uguns kvēles, bet tikai auksta metāla skaņa — kā istam karjēristam un liela stila bezsirdim. Jurovskis no sākuma līdz galam tik reāli parāda šī pavadēja un karjērista tēlu, ka tas godam ieiet Jurovska lomu ampluā.

N. M. Taraska atveidojumā Grigorijš Neznamovs, lai gan drusku par maigu, tomēr katrs žests un vārds pauž dziļu protestu pret tās sabiedrības ne-taisnību, kuŗa ne tikai nepiegrīz vēribu

sērdieņiem, bet ieģrūz viņus dažādu netikumumu dubļos. Tikai grībētos, lai Tarskis nākamajās izrādēs atmetstu deklamatorisko toni un vairāk parādītu dumpīgumu, lai gan tas, ka viņš ir bez vainas vainīgs noziegums, diezgan izjusti pateikts un parādīts.

V. A. Sachovskis parāda diezgan spilgti Šmagas komismu, taču aktierim maz oriģinālitātes. Tēls pavāji kopēts no filmā uzņemtas komēdijas, kur tas parādīts kā cilvēks, kas bez vainas vainīgs un kam nav vairs izredžu ne dzīvē, ne mākslā.

LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieks N. S. Barabanovs Nila Stratonieča tēlā aristokrātiski elegants mākslinieces Elenas Ivanovnas pielūdzējs. Grībētos vairāk dziļuma šī tēla atveidojumā.

Pirmizrādē Lugovajas un vēlāk Kuļkovas Taisa — viegla meitene, kuŗas mērķis bezrūpīga dzīvīte, smieklī, raibas, spilgtas drānas. Kuļkovas Taisa — viens no vislabāk izteiktajiem tēliem ansamblī, sevišķi kustībā.

Kovaļevas mazā Annuška — darbīga, nīpra, taču bez lielāka mākslinieciska tvēriena. Pastūrains kustības.

Bāls Kovaļevskas Ninas Pavlovas tēls, kas atļauj daudz vairāk aktrisei parādīt kaprīsu, intrigu un skatuves darbinieci, nekā to redzējam pirmajās izrādēs.

Grotesks ir provinces teātra aktieris Petja Milovzorovs tikamā Gluchova sniegtumā.

Psiholoģiski padziļināts aukles Irinas tēls apdāvinātās mākslinieces Čaadajevas sniegtumā atgādina slavenu Bertas Rūmnieces Ažas tēlu.

Ceriņš (viesmīlis Ivans), Oļkarskis u.c. viesi palīdzēja visa ansambļa krāsainajā nīrboņā puslīdz labi izteikt autora ideju.

Lielu darbu te veicis teātra mākslinieciskais vadītājs Nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Gļekovs. Un ja ansamblī vēl ir daži trūkumi, tad daudz ko attaisno apstākļi, ka tikai kopš 1. janvāra aktierī uzņāca uz jaunās, pārbūvētās skatuves.

Visai tīkamas skatuves dekorācijas darinājis gleznotājs M. A. Aboliņš, ja neskaita samērā diletantisko pirmā cēliena skatuves ietēru.

Konstantīns Aizpurs.